

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เอกสารประกอบการเรียน เรื่อง การสร้างเสริมสุขภาพและการป้องกันโรคด้วยภูมิปัญญาไทย กลุ่มสาระการเรียนรู้สุศึกษาและพลศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

1. หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544
2. หลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สุศึกษาและพลศึกษา
3. หลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนปลาเค้าวิทยาคาร
4. บริบทโรงเรียนปลาเค้าวิทยาคาร
5. แนวคิดและทฤษฎีการเรียนรู้
6. หลักในการสร้างเสริมสุขภาพและการป้องกันโรค
7. ภูมิปัญญาไทย
8. การสร้างเอกสารประกอบการเรียน
9. ประสิทธิภาพของสื่อนวัตกรรม
10. คำนีประสิทธิผลของสื่อนวัตกรรม
11. ความพึงพอใจ
12. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

1.1 แนวคิดการจัดทำหลักสูตร

การจัดทำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในครั้งนี้ เพื่อให้เหมาะสมและทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง และความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการใหม่ ๆ โดยยึดหลักการเรียนรู้ว่าผู้เรียนทุกคนมีความสำคัญและสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ เพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และมีคุณธรรม จริยธรรม อยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมอย่างมีความสุข

1.2 หลักการของหลักสูตร

เพื่อให้การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นไปตามแนวนโยบายการจัดการศึกษาของประเทศ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ จึงกำหนดหลักการของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานไว้ ดังนี้

1.2.1 เป็นการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มุ่งเน้นความเป็นไทย ควบคู่ความเป็นสากล

1.2.2 เป็นการศึกษาเพื่อปวงชน ประชาชนทุกคนจะได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน โดยสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

1.2.3 ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาและเรียนรู้ได้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด สามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ

1.2.4 เป็นหลักสูตรที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระ เวลา และการจัดการเรียนรู้ สนองต่อความต้องการของผู้เรียน ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

1.2.5 เป็นหลักสูตรที่จัดการศึกษาได้ทุกรูปแบบ ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้และประสบการณ์จากการศึกษาทุกรูปแบบ

1.2.6 เป็นหลักสูตรที่ส่งเสริมให้มีความสอดคล้องต่อความเปลี่ยนแปลงของสังคม เศรษฐกิจการเมือง การปกครอง และความเจริญทางด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม

1.2.7 เป็นหลักสูตรที่ให้ทุกส่วนของสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

1.3 จุดหมายของหลักสูตร

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข อยู่บนพื้นฐานของความเป็นไทย มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ จึงกำหนดจุดหมายซึ่งถือเป็นมาตรฐานการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ต่อไปนี้

1.3.1 เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยในตนเอง ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาอื่นที่ตนนับถือ มีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์

1.3.2 มีความคิดสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ใฝ่เรียน รักการอ่าน รักการเขียน และรักการค้นคว้า

1.3.3 มีความรู้อันเป็นสากล รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการมีทักษะและศักยภาพในการจัดการ การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยี ปรับวิธีคิดวิธีการทำงานได้เหมาะสมกับสถานการณ์

1.3.4 มีทักษะและกระบวนการ โดยเฉพาะทางคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ทักษะการคิด การสร้างปัญหา และทักษะในการดำเนินชีวิต

1.3.5 รักการออกกำลังกาย ดูแลตนเองให้มีสุขภาพและบุคลิกภาพที่ดี

1.3.6 มีประสิทธิภาพในการผลิตและการบริโภค มีค่านิยมเป็นผู้ผลิตมากกว่าผู้บริโภค

1.3.7 เข้าใจในประวัติศาสตร์ของชาติไทย ภูมิใจในความเป็นไทย เป็นพลเมืองดี ชีคมั่นในวิถีชีวิต และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

1.3.8 มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภาษาไทย ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี กีฬา ภูมิปัญญาไทยทรัพยากรธรรมชาติและพัฒนาลิ่งแวดล้อม

1.3.9 รักประเทศชาติและท้องถิ่น มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามให้สังคม

1.3.10 มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามเป้าหมายของโรงเรียน

2. หลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้ศึกษาและพลศึกษา

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษา และพลศึกษา กรมวิชาการ (2551 : 1 - 9) กล่าวถึง หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กลุ่มสาระการเรียนรู้ศึกษาและพลศึกษาสรุปได้ดังนี้

สาระที่ 1 การเจริญเติบโตและการพัฒนาการของมนุษย์

มาตรฐานที่ 1.1 เข้าใจธรรมชาติของการเจริญเติบโต และการพัฒนาการของมนุษย์

สาระที่ 2 ชีวิตและครอบครัว

มาตรฐานที่ 2.1 เข้าใจและเห็นคุณค่าของชีวิต ครอบครัว เพศศึกษา และมีทักษะในการดำเนินชีวิต

สาระที่ 3 การเคลื่อนไหว การออกกำลังกาย การเล่นเกม กีฬาไทย และกีฬาสากล

มาตรฐานที่ 3.1 เข้าใจมีทักษะในการเคลื่อนไหวกิจกรรมทางกายการเล่นเกม และกีฬา

มาตรฐานที่ 3.2 รักการออกกำลังกาย การเล่นเกม และการเล่นกีฬา ปฏิบัติเป็นประจำอย่างสม่ำเสมอ มีวินัย เคารพสิทธิ กฎ กติกา มีน้ำใจนักกีฬา มีจิตวิญญาณใน

การแข่งขัน และชื่นชมในสุนทรียภาพของการกีฬา

สาระที่ 4 การสร้างเสริมสุขภาพ สมรรถภาพและการป้องกันโรค

มาตรฐานที่ 4.1 เห็นคุณค่า และมีทักษะในการสร้างเสริมสุขภาพ การดำรงสุขภาพ การป้องกันโรค และการสร้างเสริมสมรรถภาพเพื่อสุขภาพ

สาระที่ 5 ความปลอดภัยในชีวิต

มาตรฐานที่ 5.1 การป้องกันและหลีกเลี่ยงปัจจัยเสี่ยง พฤติกรรมเสี่ยงต่อสุขภาพ อุบัติเหตุ การใช้ยา สารเสพติด และความรุนแรง

2.1 วิสัยทัศน์กลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา

วิสัยทัศน์เป็นมุมมองภาพในอนาคตที่มุ่งหวังว่าจะมีการพัฒนาอะไร อย่างไร ซึ่งจะสอดคล้องกับการปรับเปลี่ยนของสังคม วิสัยทัศน์กำหนดไว้เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้สอน ตลอดจนบุคลากรทางการศึกษา ท้องถิ่น ชุมชน ร่วมกันพัฒนาการศึกษา สุขศึกษา และปฏิบัติ ร่วมกันสู่ความสำเร็จ วิสัยทัศน์กลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา ตามมาตรฐาน หลักสูตรขั้นพื้นฐานกำหนดไว้ ดังนี้

สุขศึกษา มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาพฤติกรรมด้านความรู้ เจตคติ คุณธรรม ค่านิยม และปฏิบัติเกี่ยวกับสุขภาพควบคู่ไปด้วยกัน

พลศึกษา มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนารวมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สติปัญญา และสังคม ด้วยการเข้าร่วมกิจกรรมการออกกำลังกายและกีฬา และกิจกรรมเหล่านั้นได้รับการจัดสรรมาเป็นอย่างดีแล้ว

สุขศึกษาและพลศึกษาจึงมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดความสามารถในการพัฒนา พฤติกรรมสุขภาพจนมีวิถีชีวิตที่มีสุขภาพดี โดยให้มีทั้งความรู้ ความเข้าใจ ทักษะหรือ กระบวนการและคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมตามแนวทางการจัดการศึกษาในพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และตามจุดหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ผลรวมสุดท้าย คือผู้เรียนเกิดการพัฒนาที่เป็นองค์รวมของความเป็นมนุษย์ ที่สมบูรณ์ (Holistic)

ในการเรียนรู้สุขศึกษา ผู้เรียนจะได้รับการกระตุ้นและจูงใจให้กำหนดเป้าหมาย ที่เป็นจริงและมีคุณค่าในการพัฒนารูปแบบของวิถีชีวิตที่มีสุขภาพดี พัฒนาทักษะการเข้าร่วม กิจกรรมทางสังคม รู้จักการสร้างความรู้สึกรับผิดชอบและสัมพันธ์ภาพที่ดีกับคนอื่นทั้งที่โรงเรียน ที่บ้านและในชุมชน ทั้งชุมชนที่ตนเองอยู่อาศัยและชุมชนอื่น ๆ ที่แตกต่างกันออกไปได้เรียนรู้ ถึงวิถีชีวิตที่แตกต่างกัน และยอมรับในความแตกต่างนั้น เกิดการพัฒนาความสามารถ

ในการเผชิญกับปัญหาท้าทาย ความเครียด ความกดดัน ความขัดแย้ง และการสร้างเสริมสุขภาพ

ในการเรียนรู้พลศึกษา ผู้เรียนจะได้รับโอกาสให้เข้าร่วมในกิจกรรมทางกาย และกีฬาประเภทบุคคล และประเภททีมอย่างหลากหลาย ทั้งของไทยและสากลกิจกรรมทางกายและกีฬาต่าง ๆ ช่วยให้ผู้เรียนได้เกิดสัมฤทธิ์ผลตามศักยภาพด้านความเจริญเติบโต และพัฒนาการทางกายได้ปรับปรุงสุขภาพและสมรรถภาพทางกาย เกิดการพัฒนาทักษะกลไกอย่างเต็มที่ ได้เรียนรู้ถึงความสำคัญของการฝึกฝนตนเองตามกฎ กติกา ระเบียบและหลักการทางวิทยาศาสตร์ ได้แข่งขันและได้ทำงานร่วมกันเป็นทีม ได้รับประสบการณ์จากการลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง โดยตรงตามความถนัด และความสนใจ ได้ค้นหาความพึงพอใจจากการเข้าร่วมกิจกรรมทางกาย กีฬา กิจกรรมนันทนาการ และกิจกรรมสร้างเสริมสมรรถภาพทางกาย และรักการออกกำลังกาย

การจัดการเรียนรู้ในกลุ่มสุขศึกษาและพลศึกษาในสถานศึกษา มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้เกิดการพัฒนาครบถ้วนจากสาระต่าง ๆ คือ การเจริญเติบโตและพัฒนาการของมนุษย์ ชีวิตและครอบครัว การเคลื่อนไหว การออกกำลังกาย การเล่นเกม กีฬาไทยและกีฬาสากล การสร้างเสริมสุขภาพ สมรรถภาพ การป้องกันโรค และความปลอดภัยในชีวิต รวมทั้งสามารถจัดให้สอดคล้อง เชื่อมโยงบูรณาการกับสาระการเรียนรู้อื่น ๆ อีก 7 กลุ่ม และยังสามารถนำไปจัดเป็นกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนเพื่อการเติมเต็มให้แก่ผู้เรียนได้อีกด้วย

ดังนั้น การจัดการเรียนรู้กลุ่มสุขศึกษาและพลศึกษา จึงควรจัดให้เหมาะสมกับระดับความสามารถ ความต้องการ และความสนใจของผู้เรียน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ควรให้สอดคล้องกับลักษณะของวัฒนธรรมท้องถิ่น วัฒนธรรมไทย และวัฒนธรรมสากล โดยได้รับการสนับสนุนช่วยเหลือจากบ้าน ชุมชน และท้องถิ่นไปพร้อมกัน

2.2 คุณภาพผู้เรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา

การออกแบบการจัดการเรียนรู้จะต้องให้บรรลุคุณภาพตามที่หลักสูตรกำหนดไว้ว่าเมื่อจบช่วงชั้นที่ 3 (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3) ผู้เรียนควรมีความรู้ ความคิด ทักษะ กระบวนการและเจตคติต่อสุขศึกษาและพลศึกษา ดังนี้

2.2.1 เกิดการพัฒนาพฤติกรรมด้านความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติที่ถูกต้องเกี่ยวกับสุขภาพ

2.2.2 มีคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ดีทางด้านสุขภาพ

- 2.2.3 มีทักษะกระบวนการในการดูแลสุขภาพของตนเองและผู้อื่น
- 2.2.4 ดำรงไว้ซึ่งสุขภาพที่ดีอย่างถาวรทั้งตนเอง ครอบครัว และชุมชน
- 2.2.5 สามารถเผชิญปัญหาที่คุกคามสุขภาพได้ตลอดไปอันจะนำไปสู่การพัฒนา

สุขภาพที่ยั่งยืน

2.3 คุณลักษณะอันพึงประสงค์

การออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ จะต้องจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามมาตรฐาน ต่อไปนี้

2.3.1 ผู้เรียนเห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยในตนเอง ปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมอันพึงประสงค์

2.3.2 ผู้เรียนมีความคิดสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน รักการอ่าน รักการเขียนและรักการค้นคว้า

2.3.3 ผู้เรียนมีความรู้อันเป็นสากล รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการ มีทักษะและศักยภาพในการจัดการ การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยี ปรับวิธีการคิด วิธีการทำงานได้เหมาะสมกับสถานการณ์

2.3.4 มีทักษะและกระบวนการ โดยเฉพาะทางคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ทักษะการคิดการสร้างปัญญา และทักษะในการดำเนินชีวิต

2.3.5 รักการออกกำลังกาย ดูแลตนเองให้มีสุขภาพและบุคลิกภาพที่ดี

2.3.6 มีประสิทธิภาพในการผลิตและการบริโภค มีค่านิยมเป็นผู้ผลิตมากกว่าเป็นผู้บริโภค

2.3.7 เข้าใจในประวัติศาสตร์ของชาติไทย ภูมิใจในความเป็นไทย เป็นพลเมืองที่ดี มั่นในวิถีชีวิตและการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

2.3.8 มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ภาษาไทย ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี กีฬา ภูมิปัญญาไทย ทรัพยากรธรรมชาติและพัฒนาสิ่งแวดล้อม

2.3.9 รักประเทศชาติและท้องถิ่น มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามให้สังคม

3. หลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนปลาเค้าวิทยาการ

โรงเรียนปลาเค้าวิทยาการ ได้ดำเนินการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาขึ้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2546 (ปรับปรุง พ.ศ. 2551) โดยยึดหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 เป็นหลักสูตรมีลักษณะเป็นกรอบกว้าง ๆ มีสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ครบทั้ง

8 กลุ่มสาระ คือ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม กลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

โครงสร้างของหลักสูตร ทั้ง 8 กลุ่มสาระ และ 1 กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ทางโรงเรียนต้องจัดให้ครอบคลุมทุกสาระและมาตรฐานการเรียนรู้รายวิชาเพื่อใช้เป็นแนวทางในการประกอบการจัดการศึกษาให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนได้ตรงตามจุดมุ่งหมาย และเจตนารมณ์ของหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

3.1 โครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนปลาเค้าวิทยาคาร

เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปตามหลักการ จุดหมายและมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ให้สถานศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องมีแนวปฏิบัติในการจัดหลักสูตรสถานศึกษา จึงได้กำหนดโครงสร้างของหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานกลุ่มสาระการเรียนรู้ สุขศึกษา และพลศึกษา ดังนี้

1. ระดับช่วงชั้น กำหนดหลักสูตรเป็น 3 ช่วงชั้น ตามการพัฒนาการเรียนรู้ มีดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3

ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6

ช่วงชั้นที่ 3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3

2. สาระและมาตรฐานการเรียนรู้

กำหนดสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตร และมาตรฐานการเรียนรู้ถือเป็นเกณฑ์ในการกำหนดคุณภาพของผู้เรียน เมื่อเรียนจบการศึกษาขั้นพื้นฐานแล้ว สำหรับสาระการเรียนรู้และมาตรฐานการเรียนรู้ตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียน สถานศึกษาสามารถพัฒนาเพิ่มเติมได้ ดังมีรายละเอียดมาตรฐานของกลุ่มสาระการเรียนรู้ สุขศึกษาและพลศึกษา ดังนี้

สุขศึกษาและพลศึกษา

สาระที่ 1 การเจริญเติบโตและการพัฒนาการของมนุษย์

มาตรฐานที่ 1.1 เข้าใจธรรมชาติของการเจริญเติบโต และการพัฒนาการของมนุษย์

สาระที่ 2 ชีวิตและครอบครัว

มาตรฐานที่ 2.1 เข้าใจและเห็นคุณค่าของชีวิต ครอบครัว เพศศึกษา และมีทักษะในการดำเนินชีวิต

สาระที่ 3 การเคลื่อนไหว การออกกำลังกาย การเล่นเกม กีฬาไทย และกีฬาสากล

มาตรฐานที่ 3.1 เข้าใจมีทักษะในการเคลื่อนไหวกิจกรรมทางกาย การเล่นเกม และกีฬา

มาตรฐานที่ 3.2 รักการออกกำลังกาย การเล่นเกม และการเล่นกีฬา ปฏิบัติเป็นประจำอย่างสม่ำเสมอ มีวินัย เคารพสิทธิ กฎ กติกา มีน้ำใจนักกีฬา มีจิตวิญญาณในการแข่งขัน และชื่นชมในสุนทรียภาพของการกีฬา

สาระที่ 4 การสร้างเสริมสุขภาพ สมรรถภาพและการป้องกันโรค

มาตรฐานที่ 4.1 เห็นคุณค่า และมีทักษะในการสร้างเสริมสุขภาพ การดำรงสุขภาพ การป้องกันโรค การสร้างเสริมสมรรถภาพเพื่อสุขภาพ เห็นคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่นและภูมิปัญญาไทย

สาระที่ 5 ความปลอดภัยในชีวิต

มาตรฐานที่ 5.1 การป้องกันและหลีกเลี่ยงปัจจัยเสี่ยง พฤติกรรมเสี่ยง ต่อสุขภาพ อุบัติเหตุ การใช้จ่าย สารเสพติด และความรุนแรง

3.2 สัดส่วนเวลาเรียนชั่วโมง/ปี

3.3 คำอธิบายรายวิชากลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา ชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 2

ศึกษา รวบรวม วิเคราะห์และปฏิบัติเกี่ยวกับการพัฒนาการของมนุษย์แต่ละวัย การพัฒนาสุขภาพ การดำเนินชีวิต การปรับปรุงสภาพแวดล้อม การออกกำลังกาย การเล่นเกมกีฬาไทย กีฬาสากล การสร้างเสริมสุขภาพ การป้องกันโรคโดยใช้ภูมิปัญญาไทย ภูมิปัญญาท้องถิ่น การทดสอบสมรรถภาพทางกาย หลีกหนีภัยปัจจัยและพฤติกรรมกรรม เสี่ยงต่อสุขภาพ รวมทั้งความปลอดภัยในชีวิตของตนเองและผู้อื่น แล้วนำมาอภิปราย เปรียบเทียบกำหนดแนวทาง และปฏิบัติตนในการสร้างสุขภาพ

4. บริบทโรงเรียนปลาเค้าวิทยาคาร

โรงเรียนปลาเค้าวิทยาคาร ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ของบ้านปลาเค้า หมู่ที่ 4 ตำบล ลำคลอง อำเภอเมืองกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ เขตการปกครองของเทศบาลตำบลหนองสอ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ บนเนื้อที่ 32 ไร่ เปิดทำการสอน 3 ระดับ คือ ระดับ ก่อนประถมศึกษา 2 ปี ระดับประถมศึกษา 6 ปี และระดับมัธยมศึกษา 3 ปี

สภาพแวดล้อมโดยทั่วไป

สภาพชุมชนรอบบริเวณโรงเรียนมีลักษณะเป็นสังคมชนบท เป็นที่ราบลุ่ม มีคลองชลประทานไหลผ่าน มีป่าล้อมรอบ มีพืชสมุนไพร มีประชากรประมาณ 300 หลังคาเรือน พื้นที่เหมาะแก่การเกษตร ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา และรับจ้าง ผู้ปกครองส่วนใหญ่ จบการศึกษาระดับประถมศึกษา คือ ป.4 และ ป.6 ร้อยละ 95 ประกอบอาชีพ ทำนา ร้อยละ 98 นับถือศาสนา พุทธ ฐานะทางเศรษฐกิจ / รายได้โดยเฉลี่ย ต่อปี 10,000 บาท ส่วนใหญ่นับถือศาสนา พุทธ ประเพณี / ศิลปวัฒนธรรม มีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นที่รู้จักโดยทั่วไป คือ หมอยาสมุนไพร หมอนวดแบบแผนโบราณและแผนปัจจุบันประเพณีบุญบั้งไฟ และบุญประจำปีต่าง ๆ ตามฮีต 12 คอง 14 เหมือนเช่นชุมชนอื่น โดยทั่วไปพื้นที่ตั้งชุมชนมีแหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติ เช่น ที่ลุ่มโป่งดินสำหรับสัตว์ และป่าขึ้นตามทีคอนของหมู่บ้าน ได้แก่ คอนปุดา ป่าคัดเค้า ป่าโคกหนองจิก ลำน้ำปาว คลองส่งน้ำของชลประทาน เขื่อนลำปาวสถานศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับการทำมาหากิน

ข้อมูลนักเรียน
 ตารางที่ 2 ข้อมูลนักเรียนปีการศึกษา 2553

ชั้น	ห้องเรียน		เพศ		รวม
	เกณฑ์	จัดจริง	ชาย	หญิง	
ก่อนประถมศึกษา					
อนุบาล 1	1	1	6	11	17
อนุบาล 2	1	1	13	8	21
รวมระดับก่อนประถมศึกษา	2	2	19	18	37
ประถมศึกษา					
ประถมศึกษาปีที่ 1	1	1	8	7	15
ประถมศึกษาปีที่ 2	1	1	15	11	26
ประถมศึกษาปีที่ 3	2	2	13	15	28
ประถมศึกษาปีที่ 4	1	1	12	11	23
ประถมศึกษาปีที่ 5	2	2	15	22	37
ประถมศึกษาปีที่ 6	2	2	15	6	21
รวมระดับประถมศึกษา	9	9	78	72	150
มัธยมศึกษา					
มัธยมศึกษาปีที่ 1	1	1	8	9	17
มัธยมศึกษาปีที่ 2	1	1	6	9	15
มัธยมศึกษาปีที่ 3	1	1	6	11	17
รวมระดับมัธยมศึกษา	3	3	20	29	49
รวมทั้งสิ้น	15	15	117	119	236

5. แนวคิดและทฤษฎีการเรียนรู้

ในปี 2540 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ดำเนินงานปฏิรูปการเรียนรู้ เริ่มจากการวางแนวคิดพื้นฐานของกระบวนการเรียนรู้ 5 ประการ (อุดม คำขาด. 2545 : 11 - 14) ได้แก่

1. แก่นแท้ของการเรียนการสอน คือ การเรียนรู้ของผู้เรียน
2. การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ทุกแห่ง ทุกเวลา ต่อเนื่องยาวนานตลอดชีวิต
3. สรรพความเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีที่สุดของการเรียนรู้
4. ผู้เรียนเรียนรู้ได้ดี ด้วยการสัมผัสและสัมพันธ์
5. สารที่สมควรที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ คือ ความรู้ ความคิด ความสามารถ

และความดี

จากแนวคิดพื้นฐานดังกล่าว ผู้เชี่ยวชาญด้านการเรียนรู้ รวบรวมแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ที่เป็นทั้งของไทยและสากล นำมาจัดสาระและกระบวนการเพื่อนำเสนอต่อหน่วยงานและบุคคลที่เกี่ยวข้องเพื่อนำสู่การปฏิบัติ ทฤษฎีการเรียนรู้ 5 ทฤษฎี ได้แก่

1. ทฤษฎีการเรียนรู้อย่างมีความสุข
2. ทฤษฎีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม
3. ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการคิด
4. ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสุนทรียภาพและลักษณะนิสัย ศิลปะ คนตรี กีฬา
5. ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสุนทรียภาพและลักษณะนิสัย การฝึกฝนกาย

วจา ใจ

เป้าหมายที่จะนำทฤษฎีการเรียนรู้ที่ได้พัฒนาแล้วสู่การปฏิบัติ มีจุดมุ่งหมายนำเสนอกระบวนการเรียนการสอนที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด และได้พัฒนาตัวบ่งชี้การเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งสังเคราะห์จากทฤษฎีการเรียนรู้ 5 ทฤษฎี ดังนี้

ตัวบ่งชี้การเรียนรู้ของผู้เรียน

1. ผู้เรียนมีประสบการณ์ตรงสัมพันธ์กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ผู้เรียนฝึกปฏิบัติ จนค้นพบความถนัดและวิธีการของตน ผู้เรียนทำกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จากกลุ่ม
2. ผู้เรียนฝึกคิดอย่างหลากหลายและสร้างสรรค์จินตนาการ ตลอดจนได้แสดงออกอย่างชัดเจนอย่างมีเหตุผล

3. ผู้เรียนได้รับการเสริมแรงให้ค้นหาคำตอบ แก้ปัญหาทั้งด้วยตนเอง และร่วมด้วยช่วยกัน

4. ผู้เรียนได้ฝึกฝน รวบรวมข้อมูลและสร้างความรู้ด้วยตนเอง

5. ผู้เรียนเลือกทำกิจกรรมตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจ ของตนเองอย่างมีความสุข

6. ผู้เรียนฝึกตนเองให้มีวินัยและความรับผิดชอบในการทำงาน

7. ผู้เรียนฝึกประเมิน ปรับปรุงตนเองและยอมรับผู้อื่น ตลอดจนสนใจใฝ่หา ความรู้อย่างต่อเนื่อง

ตัวบ่งชี้การสอนของครู

1. ครูเตรียมการสอนทั้งเนื้อหาและวิธีการ

2. ครูจัดสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศที่ปลูกฝังใจและเสริมแรงให้ผู้เรียนเกิด การเรียนรู้

3. ครูเอาใจใส่ผู้เรียนเป็นรายบุคคล และแสดงความเมตตาผู้เรียนอย่างทั่วถึง

4. ครูจัดกิจกรรมและสถานการณ์เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนได้แสดงออก และคิดอย่างสร้างสรรค์

5. ครูส่งเสริมให้ผู้เรียนฝึกคิด ฝึกทำและฝึกปรับปรุงตนเอง

6. ครูส่งเสริมกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกลุ่ม พร้อมทั้งสังเกตส่วนดี และปรับปรุงส่วนด้อยของผู้เรียน

7. ครูใช้สื่อการสอนเพื่อฝึกการคิด การแก้ปัญหา และการค้นพบความรู้

8. ครูใช้แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายและเชื่อมโยงประสบการณ์จากชีวิตจริง

9. ครูฝึกฝนกิริยามารยาทและวินัยตามวิถีวัฒนธรรมไทย

10. ครูสังเกตและประเมินพัฒนาการของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง

ลักษณะตัวบ่งชี้แสดงให้เห็นว่า พฤติกรรมการเรียนของผู้เรียนและพฤติกรรมการสอนของครูมีลักษณะต่อเนื่องผสมกลมกลืนกัน ตัวบ่งชี้หลายข้ออาจเกิดขึ้นได้ทั้ง ก่อนการเรียนการสอน ระหว่างการเรียนการสอนและหลังการเรียนการสอน

แนวทางการจัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนสำคัญที่สุด เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้ เป็นคนดี คนเก่ง มีความสุข โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ 5 ลักษณะ คือ

1. การเรียนอย่างมีความสุข

2. การเรียนรู้แบบองค์รวม

3. การเรียนรู้จากการคิดและการปฏิบัติจริง
4. การเรียนรู้ร่วมกับบุคคลอื่น
5. การเรียนรู้กระบวนการเรียนรู้ของตนเอง

มีรายละเอียดดังนี้

1. การเรียนรู้อย่างมีความสุข เรียนรู้อย่างสันติด้วยกันทั่วทุกคน กล่าวคือ เป็นสภาพการจัดการเรียนการสอนในบรรยากาศที่ผ่อนคลาย มีอิสระยอมรับความแตกต่างของบุคคลมีความหลากหลายในวิธีการเรียนรู้ ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีประสบการณ์แห่งความสำเร็จและได้พัฒนาตนเองอย่างเต็มศักยภาพ ซึ่งมีแนวทางสำคัญคือ บทเรียนต้องเป็นเรื่องใกล้ตัวมีความหมาย มีประโยชน์ กิจกรรมการเรียนรู้ต้องมีความหลากหลาย สื่อการเรียนต้องน่าสนใจ การประเมินผลมุ่งเน้นตามศักยภาพของผู้เรียนเป็นรายบุคคล ปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้เรียนต้องแสดงออกอย่างนุ่มนวลให้กำลังใจและเกื้อกูลกัน
2. การเรียนรู้แบบองค์รวม การบูรณาการสาระและกระบวนการเรียนรู้ เป็นการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ อย่างสัมพันธ์ เชื่อมโยงต่อเนื่องกลมกลืนทั้งในเรื่องใกล้ตัวในท้องถิ่น สิ่งแวดล้อมที่อาศัยอยู่ ทั้งเรื่องของท้องถิ่น มีความหมายต่อการนำไปใช้ในการดำรงชีวิต และแก้ปัญหาสภาพของสังคม
3. การเรียนรู้จากการคิดและการปฏิบัติจริง เรียนโดยใช้สมองและสองมือการคิด เป็นความสามารถของสมองในการประมวลข้อมูลความรู้และประสบการณ์ต่าง ๆ ที่มีให้ เป็นความรู้ใหม่ วิธีการใหม่ เพื่อนำไปใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ อย่างเหมาะสมสอดคล้อง เมื่อได้คิดแล้ว นำไปปฏิบัติจริง ต้องฝึกจากประสบการณ์ตรงจากแหล่งความรู้ สื่อเหตุการณ์ และสิ่งแวดล้อมรอบตัวต่าง ๆ ด้วยการฝึกสังเกต คิดอย่างรอบคอบ ปฏิบัติอย่างจริงจัง และสรุปเป็นองค์ความรู้แก่ตนเอง
4. การเรียนรู้ร่วมกับบุคคลอื่น เรียนร่วมกัน รู้ร่วมกัน เป็นกระบวนการเรียนรู้จากการปฏิสัมพันธ์กัน โดยมีการถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนความรู้ วัฒนธรรม อารมณ์และสังคม ร่วมกันทำให้มีการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด เกิดการเรียนรู้ที่หลากหลาย เป็นการปลูกฝังคุณธรรมที่ค้ำจุน การทำงานร่วมกันทำให้พัฒนาทั้งทักษะทางสังคมและทักษะการทำงานที่ดีด้วย
5. การเรียนรู้กระบวนการเรียนรู้ของตนเอง เรียนอย่างไร้ครูควบคุมทบทวนตนเอง รอบด้าน เป็นการรับรู้การเรียนและความถนัดของตนเอง เน้นการเรียนรู้กระบวนการว่า

การเรียนรู้แต่ละครั้งเกิดขึ้นอย่างไร เรียนด้วยวิธีการใด มีขั้นตอนอย่างไร ให้ผู้เรียนศึกษาวิเคราะห์ประเมินจุดเด่นจุดด้อยและปรับปรุงกระบวนการเรียนรู้ของตนเองเพื่อนำไปสู่การปรับเปลี่ยนวิธีการเรียนรู้ให้เหมาะสมเพื่อจะนำไปใช้ในการเรียนรู้ครั้งต่อไป

จากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีการเรียนรู้ ผู้ศึกษาได้นำแนวคิดและทฤษฎีการเรียนรู้มาปรับใช้ในการจัดการเรียนการสอน โดยยึดนักเรียนเป็นสำคัญ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข โดยให้นักเรียนได้สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง มีทักษะกระบวนการทำงานที่ดีได้ปฏิบัติจริงได้ทำงานเป็นกลุ่มร่วมกับผู้อื่นและนักเรียนได้เรียนรู้อย่างมีความสุข

6. หลักในการสร้างเสริมสุขภาพและการป้องกันโรค

การสร้างเสริมสุขภาพและการป้องกันโรค หมายถึง การกระทำหรือการกระทำบางสิ่งบางอย่าง เพื่อไม่ให้เกิดการเจ็บป่วยหรือเป็นโรค แล้วและการป้องกันไม่ให้กลับเป็นซ้ำในกรณีที่ยาจากการเจ็บป่วยเป็นโรคแล้วระดับการป้องกัน โรคและหลักการป้องกันโรค (กองสุขภาพศึกษา. 2546 : 17)

จากความหมายของการป้องกันโรสดังกล่าวข้างต้นทำให้แบ่งระดับของการป้องกันโรคออกเป็น 3 ระดับ คือ

1. การป้องกันก่อนการเกิดโรคหรือก่อนการเจ็บป่วย หมายถึง การกระทำหรือการกระทำใด ๆ เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการเป็นโรคหรือเกิดการเจ็บป่วยขึ้น เช่น การดูแลรักษาร่างกายให้แข็งแรงอยู่เสมอเพื่อไม่ให้เจ็บป่วยได้ง่าย เช่น การระวังไม่ให้ยุ่งลายกักเพื่อป้องกันไม่ให้เป็นโรคไข้เลือดออก การฉีดวัคซีนป้องกันโรคหัด เป็นต้น

2. การป้องกันโรคในระยะเวลาที่เกิดโรคหรือเจ็บป่วยขึ้นแล้ว หมายถึง การกระทำหรือการกระทำใด ๆ ที่จะทำให้อาการเจ็บป่วยจากโรคที่เป็นอยู่นั้นไม่รุนแรงมากขึ้นหรือหายป่วยจากโรคนั้นโดยเร็วที่สุด เช่น การกินยาและปฏิบัติตามที่แพทย์สั่งเมื่อป่วย เป็นต้น

3. การป้องกันโรคเมื่อหายจากการเจ็บป่วยด้วยโรคแล้ว หมายถึง การกระทำหรือการกระทำใด ๆ เพื่อป้องกันไม่ให้เจ็บป่วยหรือเกิดเป็นโรคนั้นซ้ำอีกภายหลัง

การป้องกันโรค มีหลักการที่สำคัญ 2 ประการ คือ

การป้องกันโรคด้วยตนเอง หมายถึง การกระทำหรือไม่กระทำบางสิ่งบางอย่างของตนเอง เพื่อป้องกันไม่ให้ตนเองและคนอื่น ๆ เกิดเจ็บป่วยหรือการเกิดโรคขึ้นรวมทั้ง

การป้องกันการระบาดของโรคที่อาจเกิดขึ้นในชุมชนด้วย สิ่งที่สำคัญที่สุดในประเด็นนี้ คือ การสร้างเสริมสุขภาพเพื่อป้องกันการโรค การป้องกันโรคระดับบุคคล มีวิธีการปฏิบัติดังนี้

1. ดูแลรักษาสุขภาพให้สุขภาพแข็งแรงออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ กินอาหารที่มีคุณภาพโภชนาการอย่างเพียงพอ นอนหลับพักผ่อนให้เพียงพอและลดการสูบบุหรี่
2. ล้างมือด้วยสบู่และทำให้สะอาดอยู่เสมอ และใช้ช้อนกลางเมื่อรับประทานอาหารร่วมกับผู้อื่น
3. หลีกเลี่ยงการเดินทางในประเทศ หรือพื้นที่ที่มีการระบาดของโรคนี
4. ถ้าจำเป็นต้องเดินทางในประเทศหรือพื้นที่ที่มีการระบาดของโรคนี เมื่อกลับมาจะต้องผ่านกระบวนการตรวจคัดกรอง

ความสำคัญและคุณประโยชน์ของการป้องกันโรค

คำกล่าวที่ว่า “ความไม่มีโรคเป็นลาภอันประเสริฐ” นั้นเป็นความจริงที่สุด เพราะทุกคนไม่มีใครอยากเจ็บป่วยเพราะเมื่อเจ็บป่วยแล้วจะอยู่ในภาวะที่ไม่สบายกาย ไม่สบายใจ การเจ็บป่วยทรมานจิตใจไม่ใช่เฉพาะผู้ที่เจ็บป่วยเท่านั้น พ่อแม่พี่น้องก็พลอยทุกข์ทรมานด้วย และยังทำให้เสียเงินทอง เสียเวลาในการรักษาการเจ็บป่วยนั้นเพื่อกลับคืนสภาพปกติและมีสุขภาพดีให้เร็วที่สุดอีกด้วย เมื่อการเจ็บป่วยด้วยโรคต่าง ๆ นั้นเป็นสิ่งไม่พึงปรารถนา เราจึงต้องการที่จะหลีกเลี่ยงการเจ็บป่วยโดยการป้องกันโรค

สิ่งแวดล้อมทางสุขภาพมีความสำคัญต่อสุขภาพและชีวิตความเป็นอยู่ของทุกคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิ่งแวดล้อมที่บ้านของเรา เช่น ครัวเรือน ห้องน้ำ ห้องส้วม น้ำดื่ม น้ำใช้ บริเวณบ้าน ขยะมูลฝอย ซึ่งสิ่งแวดล้อมเหล่านี้สมาชิกทุกคนในบ้านจำเป็นต้องเอาใจใส่ร่วมมือ และช่วยเหลือกันดูแลรักษาให้ถูกสุขลักษณะอยู่เสมอแต่การที่จะดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมทางสุขภาพให้คงทนถาวรและถูกสุขลักษณะ รวมทั้งได้ผลดีอย่างแท้จริงนั้น เราต้องมีความรู้ ความเข้าใจถึงลักษณะโดยทั่วไปของสิ่งแวดล้อมแต่ละอย่าง พร้อมทั้งจะต้องมีความรู้จักวิธีปฏิบัติเพื่อนำไปบำรุงรักษาและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

สิ่งแวดล้อมทางสุขภาพ ซึ่งหมายถึง สิ่งที่มีชีวิตและสิ่งที่ไม่มีชีวิตต่าง ๆ เช่น คน สัตว์ วัตถุหรือสิ่งของอื่น ๆ อยู่รอบ ๆ ตัวเรา และอาจมีอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมต่อสุขภาพ ดังนั้นสิ่งแวดล้อมเหล่านี้จึงมีความสัมพันธ์กับสุขภาพของคนเรามาก

สรุปได้ว่าคนเราต้องอยู่ในสภาพแวดล้อมตลอดเวลา นับตั้งแต่วัยทารก เป็นต้นมา สุขภาพและชีวิตความเป็นอยู่ของเราจะดีหรือไม่เพียงใดส่วนหนึ่งย่อมขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อม

ซึ่งรอบ ๆ ตัวเรานั้นมีสิ่งแวดล้อมอยู่มากมายหลายอย่างจนนับไม่ถ้วน มีทั้งสิ่งแวดล้อมที่ทำให้คุณและให้โทษปะปนกันแต่สิ่งแวดล้อมส่วนใหญ่เป็นสิ่งที่มนุษย์สามารถปรับปรุงแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้นได้ โดยเฉพาะบ้านหรือที่อยู่อาศัยและน้ำดื่ม น้ำใช้ซึ่งเป็นสิ่งแวดล้อมที่จำเป็นและสำคัญมากในชีวิตประจำวัน เราสามารถดูแลรักษาให้ถูกสุขลักษณะอยู่ได้เสมอ ถ้าเมื่อสิ่งแวดล้อมเหล่านี้เกิดปัญหาและเป็นพิษเป็นภัยต่อความเป็นอยู่ เราก็จะต้องปรับปรุงแก้ไขให้ถูกสุขลักษณะและมีสภาพที่ดีขึ้น

7. ภูมิปัญญาไทย

ภูมิปัญญาไทย หมายถึง ความรู้ความสามารถ วิธีการผลงานที่คนไทยได้ค้นคว้า รวบรวม และจัดเป็นความรู้ ถ่ายทอด ปรับปรุง จากคนรุ่นหนึ่งมาสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง จนเกิดผลผลิตที่ดี งดงาม มีคุณค่า มีประโยชน์ สามารถนำมาแก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตได้แต่ละหมู่บ้าน แต่ละชุมชนไทยล้วนมีการทำมาหากินที่สอดคล้องกับภูมิประเทศมีผู้นำที่มีความรู้ มีฝีมือทางช่าง สามารถคิดประดิษฐ์ ตัดสินใจแก้ปัญหาของชาวบ้านได้ ผู้นำเหล่านี้เรียกว่า ปราชญ์ชาวบ้าน หรือผู้ทรงภูมิปัญญาไทย (โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์, 2546 : 10)

ลักษณะของภูมิปัญญาไทย

1. ภูมิปัญญาไทยมีลักษณะเป็นทั้งความรู้ ทักษะ ความเชื่อ และพฤติกรรม
 2. ภูมิปัญญาไทยแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ
 3. ภูมิปัญญาไทยเป็นองค์รวมหรือกิจกรรมทุกอย่างในวิถีชีวิตของคน
 4. ภูมิปัญญาไทยเป็นเรื่องของการแก้ปัญหา การจัดการ การปรับตัว และการเรียนรู้เพื่อความอยู่รอดของบุคคล ชุมชน และสังคม
 5. ภูมิปัญญาไทยเป็นพื้นฐานสำคัญในการมองชีวิต เป็นพื้นฐานความรู้ในเรื่องต่าง ๆ
 6. ภูมิปัญญาไทยมีลักษณะเฉพาะ หรือมีเอกลักษณ์ในตัวเอง
 7. ภูมิปัญญาไทยมีการเปลี่ยนแปลงเพื่อการปรับสมดุลในพัฒนาการทางสังคม
- คุณสมบัติของผู้ทรงภูมิปัญญาไทย

ผู้ทรงภูมิปัญญาไทยเป็นผู้มีคุณสมบัติตามที่กำหนดไว้อย่างน้อย ดังต่อไปนี้

1. เป็นคนดีมีคุณธรรม มีความรู้ความสามารถในวิชาชีพต่าง ๆ มีผลงานด้านการพัฒนาท้องถิ่นของตน และได้รับการยอมรับจากบุคคลทั่วไปอย่างกว้างขวาง

ทั้งยังเป็นผู้ที่ใช้หลักการคำสอนทางศาสนาของตนเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวในการดำรงวิถีชีวิต โดยตลอด

2. เป็นผู้คงแก่เรียนและหมั่นศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ ผู้ทรงภูมิปัญญาจะเป็นผู้ที่หมั่นศึกษา แสวงหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอไม่หยุดนิ่ง เรียนรู้ทั้งในระบบและนอกระบบเป็นผู้ลงมือทำโดยทดลองทำตามที่เรียนมา
3. เป็นผู้นำของท้องถิ่น ผู้ทรงภูมิปัญญาส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่สังคมในแต่ละท้องถิ่นยอมรับให้เป็นผู้นำ ทั้งผู้นำที่ได้รับการแต่งตั้งจากทางราชการ และผู้นำตามธรรมชาติ ซึ่งสามารถเป็นผู้นำของท้องถิ่นและช่วยเหลือผู้อื่นได้เป็นอย่างดี
4. เป็นผู้ที่สนใจปัญหาของท้องถิ่น ผู้ทรงภูมิปัญญาด่วนเป็นผู้ที่สนใจปัญหาของท้องถิ่น เอาใจใส่ ศึกษาปัญหาหาทางแก้ไข และช่วยเหลือสมาชิกในชุมชนของตนและชุมชนใกล้เคียงอย่างไม่ย่อท้อ จนประสบความสำเร็จเป็นที่ยอมรับของสมาชิกและบุคคลทั่วไป
5. เป็นผู้ขยันหมั่นเพียร ผู้ทรงภูมิปัญญาเป็นผู้ขยันหมั่นเพียรลงมือทำงาน และผลิตผลงานอยู่เสมอ ปรับปรุงและพัฒนาผลงานให้มีคุณภาพมากขึ้นอีกทั้งมุ่งทำงานของตนอย่างต่อเนื่อง
6. เป็นนักปกครองและประสานประโยชน์ของท้องถิ่น ผู้ทรงภูมิปัญญา นอกจากเป็นผู้ที่ประพฤติตนเป็นคนดี จนเป็นที่ยอมรับนับถือจากบุคคลทั่วไปแล้วผลงานที่ท่านทำยังถือว่ามีคุณค่า จึงเป็นผู้ที่มีทั้ง “ครองตน ครองคน และครองงาน”
7. มีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้เป็นเลิศ เมื่อผู้ทรงภูมิปัญญามีความรู้ความสามารถ และประสบการณ์เป็นเลิศ มีผลงานที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นและบุคคลทั่วไป ทั้งชาวบ้าน นักวิชาการ นักเรียน นิสิต / นักศึกษา โคขอาจเข้าไปศึกษาหาความรู้ หรือเชิญท่านเหล่านั้นไปเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ได้
8. เป็นผู้มีความรู้หรือบริวารดี ผู้ทรงภูมิปัญญา ถ้าเป็นคฤหัสถ์จะ พบว่าล้วนมีคู่ครองที่ดีที่คอยสนับสนุน ช่วยเหลือ ให้กำลังใจให้ความร่วมมือในงานที่ท่านทำ ช่วยให้ผลิตผลงานที่มีคุณค่า ถ้าเป็นนักบวชไม่ว่าจะเป็นศาสนาใดต้องมีบริวารที่ดี จึงจะสามารถผลิตผลงานที่มีคุณค่าทางศาสนาได้
9. เป็นผู้ที่มีปัญญารอบรู้และเชี่ยวชาญจนได้รับการยกย่องว่าเป็นปราชญ์ ผู้ทรงภูมิปัญญาต้องเป็นผู้มีปัญญารอบรู้และเชี่ยวชาญ รวมทั้งสร้างสรรค์ผลงานพิเศษใหม่ ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมและมนุษยชาติอย่างต่อเนื่องอยู่เสมอ

ภูมิปัญญาไทยสามารถจัดแบ่งได้กี่สาขา

จากการศึกษา พบว่า มีการกำหนดสาขาภูมิปัญญาไทยไว้อย่างหลากหลายขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์และลักษณะต่าง ๆ ที่หน่วยงาน องค์กร และนักวิชาการแต่ละท่านนำมา กำหนดในภาพรวมภูมิปัญญาไทยสามารถแบ่งได้เป็น 10 สาขา ดังนี้

1. สาขาเกษตรกรรม หมายถึง ความสามารถในการผสมผสานองค์ความรู้ ทักษะ และเทคนิคด้านการเกษตรกับเทคโนโลยี โดยการพัฒนาบนพื้นฐานคุณค่าดั้งเดิม ซึ่งคนสามารถพึ่งพาตนเองในภาวะการณ์ต่าง ๆ ได้
2. สาขาอุตสาหกรรมและหัตถกรรม หมายถึง การรู้จักประยุกต์ใช้ เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการแปรรูปผลิตผล เพื่อชะลอการนำเข้าตลาด เพื่อแก้ปัญหา ด้านการบริโภคอย่างปลอดภัย ประหยัด และเป็นธรรม อันเป็นกระบวนการที่ทำให้ชุมชน ท้องถิ่นสามารถพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจได้
3. สาขาการแพทย์แผนไทย หมายถึง ความสามารถในการจัดการป้องกัน และรักษาสุขภาพของคนในชุมชน โดยเน้นให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองทางด้านสุขภาพ และอนามัยได้
4. สาขาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง ความสามารถเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งการอนุรักษ์ การพัฒนาและการใช้ประโยชน์จากคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล และยั่งยืน
5. สาขากองทุนและธุรกิจชุมชน หมายถึง ความสามารถในการบริหารจัดการ ด้านการสะสมและบริการกองทุน และธุรกิจชุมชนทั้งที่เป็นเงินตราและโภคทรัพย์ เพื่อส่งเสริมชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกในชุมชน
6. สาขาสวัสดิการ หมายถึง ความสามารถในการจัดสวัสดิการในการประกัน คุณภาพชีวิตของคนให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม
7. สาขาศิลปกรรม หมายถึง ความสามารถในการผลิตผลงานทางด้านศิลปะ สาขาต่าง ๆ เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม วรรณกรรม ทักษนศิลป์ ดนตรีศิลป์ ศิลปะมวยไทย เป็นต้น
8. สาขาการจัดการองค์กร หมายถึง ความสามารถในการบริหารจัดการ คำเนินงานขององค์กรชุมชนต่าง ๆ ให้สามารถพัฒนา และบริหารองค์กรของตนเองได้ตาม บทบาท และหน้าที่ขององค์กร เช่น การจัดการองค์กรของกลุ่มแม่บ้าน กลุ่มออมทรัพย์

กลุ่มประมงพื้นบ้าน เป็นต้น

9. สาขาภาษาและวรรณกรรม หมายถึง ความสามารถผลิตผลงานเกี่ยวกับด้านภาษาทั้งภาษาถิ่น ภาษาโบราณ ภาษาไทยและการใช้ภาษา ตลอดทั้งด้านวรรณกรรมทุกประเภท เช่น การจัดทำสารานุกรมภาษาถิ่น การปริวรรต หนังสือโบราณ การฟื้นฟูการเรียนการสอนภาษาถิ่นของท้องถิ่นต่าง ๆ เป็นต้น

10. สาขาศาสนาและประเพณี หมายถึง ความสามารถประยุกต์และปรับใช้หลักการคำสอนทางศาสนา ความเชื่อ และประเพณีดั้งเดิมที่มีคุณค่าให้เหมาะสมต่อการประพฤติปฏิบัติให้บังเกิดผลดีต่อบุคคลและสิ่งแวดล้อม

ลักษณะความสัมพันธ์ของภูมิปัญญาไทยเป็นอย่างไร

ภูมิปัญญาไทยสามารถสะท้อนออกมาใน 3 ลักษณะที่สัมพันธ์ใกล้ชิดกัน คือ

1. ความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกันระหว่างคนกับโลก สิ่งแวดล้อม สัตว์ พืช และธรรมชาติ
2. ความสัมพันธ์ของคนกับคนอื่น ๆ ที่อยู่ร่วมกันในสังคม หรือในชุมชน
3. ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์สิ่งเหนือธรรมชาติ ตลอดทั้งสิ่งที่ไม่สามารถสัมผัสได้ทั้งหลาย

ทั้ง 3 ลักษณะนี้ คือ สามมิติของเรื่องเดียวกัน หมายถึง ชีวิตชุมชนสะท้อนออกมาถึงภูมิปัญญาในการดำเนินชีวิตอย่างมีเอกภาพ เหมือนสามมุมของรูปสามเหลี่ยม ภูมิปัญญาจึงเป็นรากฐานในการดำเนินชีวิตของคนไทย

ภูมิปัญญาไทยช่วยสร้างชาติให้เป็นปึกแผ่นได้อย่างไร

พระมหากษัตริย์ไทยได้ใช้ภูมิปัญญาในการสร้างชาติ สร้างความเป็นปึกแผ่นให้แก่ประเทศชาติมาโดยตลอด ตั้งแต่สมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราชพระองค์ทรงปกครองประชาชน ด้วยพระเมตตาแบบพ่อปกครองลูก ผู้ใดประสบความเดือดร้อนก็สามารถดิ้นรนแสดงความเดือดร้อน เพื่อขอรับพระราชทานความช่วยเหลือทำให้ประชาชนมีความจงรักภักดีต่อพระองค์ต่อประเทศชาติร่วมกันสร้างบ้านเรือนจนเจริญรุ่งเรืองเป็นปึกแผ่น

สมเด็จพระนเรศวรมหาราช พระองค์ทรงใช้ภูมิปัญญากระทำยุทธหัตถีถึงชนะข้าศึกศัตรู และทรงกอบกู้เอกราชของชาติไทยคืนมาได้

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลปัจจุบันพระองค์ทรงใช้ภูมิปัญญาสร้างคุณประโยชน์แก่ประเทศชาติ และเหล่าพสกนิกรมากมายเหลือคณานับ ทรงใช้พระปรีชาสามารถแก้ไขวิกฤตการณ์ทางการเมือง ภายในประเทศจนรอดพ้นภัยพิบัติหลายครั้ง

พระองค์ทรงมีพระปรีชาสามารถหลายด้าน แม้แต่ด้านการเกษตรพระองค์ได้พระราชทาน
 ทฤษฎีใหม่ให้แก่เกษตรกร ทั้งด้านการเกษตรแบบผสมผสานและยั่งยืน พื้นฟูสภาพแวดล้อม
 นำความสงบร่มเย็นของประชาชนให้กลับคืนมา แนวพระราชดำริ “ทฤษฎีใหม่” แบ่งออก
 เป็น 3 ขั้น โดยเริ่มจากขั้นตอนแรกให้เกษตรกรรายย่อย “มีพอยู่พอกิน” เป็นขั้นพื้นฐาน
 โดยการพัฒนาแหล่งน้ำในไร่นา ซึ่งเกษตรกรจำเป็นที่จะต้องได้รับความช่วยเหลือจากหน่วย
 ราชการ มูลนิธิ และหน่วยงานเอกชน ร่วมใจกันพัฒนาสังคมไทย ในขั้นที่สองเกษตรกร
 ต้องมีความเข้าใจในการจัดการในไร่นาของตน และมีการรวมกลุ่มในรูปแบบสหกรณ์ เพื่อสร้าง
 ประสิทธิภาพทางการผลิตและการตลาด การลดรายจ่ายด้านความเป็นอยู่ โดยทรงตระหนัก
 ถึงบทบาทขององค์กรเอกชน เมื่อกลุ่มเกษตรกรวิวัฒน์มาขั้นที่ 2 แล้ว ก็จะมีศักยภาพใน
 การพัฒนาไปสู่ขั้นที่ 3 ซึ่งจะมีอำนาจในการต่อรองผลประโยชน์กับสถาบันการเงินคือ
 ธนาคาร และองค์กรที่เป็นเจ้าของแหล่งพลังงาน ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งในการผลิต โดยมีการแปร
 รูปผลิตผล เช่น โรงสี เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตผล และขณะเดียวกันมีการจัดตั้งร้านค้าสหกรณ์
 เพื่อลดค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน อันเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลในสังคมจะเห็น
 ได้ว่ามีได้ทรงทอดทิ้งหลักของความสามัคคีในสังคมและการจัดตั้งสหกรณ์ ซึ่งทรงสนับสนุน
 ให้กลุ่มเกษตรกรสร้างอำนาจต่อรองในระบบเศรษฐกิจ จึงจะมีคุณภาพชีวิตที่ดีจึงจัดได้ว่า
 เป็นสังคมเกษตรที่พัฒนาแล้ว สมดังพระราชประสงค์ที่ทรงอุทิศพระวรกายและพระสติปัญญา
 ในการพัฒนาการเกษตรไทยตลอดระยะเวลาแห่งการครองราชย์

**คุณค่าของภูมิปัญญาไทยทางการสร้างความภาคภูมิใจและศักดิ์ศรี เกียรติภูมิ
 แก่คนไทย**

คนไทยในอดีตที่มีความสามารถปรากฏในประวัติศาสตร์มีมากเป็นที่ยอมรับ
 ของนานาชาติอารยประเทศ เช่น นายขนมต้มเป็นนักมวยไทยที่มีฝีมือเก่งในการใช้อวัยวะทุกส่วน
 ทุกท่าของแม่ไม้มวยไทย สามารถชกมวยไทยจนชนะพม่าได้ถึงเก้าคนสิบคนในคราวเดียวกัน
 แม้ในปัจจุบันมวยไทยก็ยังถือว่าเป็นศิลปะชั้นเยี่ยม เป็นที่นิยมฝึก และแข่งขันในหมู่คนไทย
 และชาวต่างประเทศ ปัจจุบันมีค่ายมวยไทยทั่วโลกไม่ต่ำกว่า 30,000 แห่ง ชาวต่างประเทศ
 ที่ได้ฝึกมวยไทยจะรู้สึกยินดีและภาคภูมิใจในการที่จะใช้กติกาของมวยไทย เช่น การไหว้ครู
 มวยไทย การออกคำสั่งในการชกเป็นภาษาไทยทุกคำ เช่น คำว่า “ชก” “นับหนึ่งถึงสิบ”
 เป็นต้น ถือเป็นมรดกภูมิปัญญาไทย นอกจากนี้ภูมิปัญญาไทยที่โดดเด่นยังมีอีกมากมาย เช่น
 มรดกภูมิปัญญาทางภาษาและวรรณกรรม โดยที่มีอักษรไทยเป็นของตนเองมาตั้งแต่สมัย
 กรุงสุโขทัย และวิวัฒนาการมาจนถึงปัจจุบัน วรรณกรรมไทยถือว่าเป็นวรรณกรรมที่มี

ความไพเราะ ได้อรรถรสครบทุกด้าน วรรณกรรมหลายเรื่องได้รับการแปลเป็น
ภาษาต่างประเทศหลายภาษา ด้านอาหาร อาหารไทยเป็นอาหารที่ปรุงง่าย พืชที่ใช้ประกอบ
อาหารส่วนใหญ่เป็นพืชสมุนไพรที่หาได้ง่ายในท้องถิ่น และราคาถูก มีคุณค่าทางโภชนาการ
และยังป้องกันโรคได้หลายโรค เพราะส่วนประกอบส่วนใหญ่เป็นพืชสมุนไพร เช่น ตะไคร้
ขิง ข่า กระชาย ใบมะกรูด ใบโหระพา ใบกะเพรา เป็นต้น

ยาไทย ภูมิปัญญาไทย

การแพทย์แผนไทย เป็นการรวมศาสตร์เกี่ยวกับการบำบัดโรค ทั้งการใช้ยา
สมุนไพร หัตถบำบัด การรักษากระดูกและโครงสร้าง โดยอิงกับความเชื่อทางสังคม
วัฒนธรรม และธรรมชาติเป็นความรู้ที่ไม่มีเกณฑ์ตายตัว ขึ้นอยู่กับหมอรักษาวิธีใดได้ผลก็ใช้
วิธีนั้นสืบทอดกันมา

ยาไทยมาจากส่วนผสม 4 ประเภท คือ พืชวัตถุ สัตว์วัตถุ ธาตุวัตถุ เช่น
เกลือสมุทร กำมะถัน ทองคำ คินปะลิว และจุลชีพ เช่น เห็ด รา โดยแพทย์หรือผู้จ่ายยา
ต้องรู้ลักษณะ สี กลิ่น รส ชื่อของสิ่งนำมาใช้ ประเภทและอาการของโรคอย่างลึกก่อน
จึงจะนำมาใช้ได้ นอกจากนี้วิธีการปรุงยาก็มีหลายวิธีด้วยกันตามรูปแบบของยา เช่น กิน อาบ
ดื่มน้ำ พอก หรือแช่ เป็นต้น

ยาไทยไม่แพ้ยาฝรั่ง

ปัจจุบันยาไทยเริ่มได้รับความนิยมจากประชาชนมากขึ้น เนื่องจากมีกระแส
กลับสู่ธรรมชาติมากขึ้น ทำให้มียาสามัญประจำบ้านแผนโบราณที่สามารถซื้อหากินแก้
โรคต่าง ๆ ด้วยตนเองได้ ซึ่งยาไทยหลายตำรับมีคุณสมบัติโดดเด่น ประสิทธิภาพสูง ไม่แพ้ยา
ฝรั่ง อย่างน้อยการทำความรู้จักตำรับยาเหล่านี้ไว้บ้างก็น่าจะเป็นตัวช่วย ประจำบ้านที่ดี
เหมือนกัน

สรุปได้ว่า ภูมิปัญญาไทยเป็นความรู้ความสามารถ วิธีการผลงานที่คนไทย
ได้ค้นคว้า รวบรวม และจัดเป็นความรู้ ถ่ายทอด ปรับปรุง จากคนรุ่นหนึ่งมาสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง
จนเกิดผลิตผลที่ดี งดงาม มีคุณค่า มีประโยชน์ สามารถนำมาแก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตได้

8. การสร้างเอกสารประกอบการเรียน

คำว่าเอกสารประกอบการเรียน มีลักษณะคล้ายกับหนังสืออ่านประกอบภาพ
มาจาก คำว่า หนังสือสำหรับเด็ก กับคำว่า ภาพประกอบหนังสือสำหรับเด็ก โดยส่วนใหญ่
นิยมใช้คำว่าเอกสารประกอบการเรียน ซึ่งมีนักวิชาการหลายท่านได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับ

การสร้างเอกสารประกอบการเรียนหลายท่าน ดังนี้

จินตนา ไบกาซูยี (2542 : 22) กำหนดความหมายของเอกสารประกอบการเรียนคือหนังสือที่จัดทำขึ้นเพื่อให้เด็กใช้ในการฟังอ่าน และเรียนรู้ ด้วยเนื้อหาสาระที่มุ่งให้ความรู้หรือความเพลิดเพลินอย่างหนึ่งอย่างใด หรือให้ทั้งความรู้ และความเพลิดเพลินร่วมกันไปในรูปแบบที่เรียกว่า สารบันเทิง โดยใช้วิธีเขียน การจัดทำและรูปแบบที่เหมาะสมกับวัย ความสนใจ และความสามารถในการอ่านของผู้อ่าน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (ม.ป.ป. : 76 - 77) ได้ให้ความหมายว่า

เอกสารประกอบการเรียน หมายถึง หนังสือที่มีเนื้อหาสาระอิงหลักสูตร เป็นหนังสือที่ช่วยให้การเรียนการสอนเป็นไปตามจุดประสงค์ของหลักสูตร ช่วยให้ผู้เรียนสามารถศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมด้วยตนเอง ตามความเหมาะสมกับวัย และความสามารถในการอ่าน

วินัย รอดจ่าย (2534 : 8) อธิบายว่า เอกสารประกอบการเรียนคือ หนังสือที่เขียนให้เด็กและเยาวชนอ่านโดยเฉพาะ หรืออาจจะให้ผู้ใหญ่อ่านให้ฟังก็ได้ถ้าเด็กยังเล็ก โดยมุ่งเน้นที่จะให้เด็กเกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน ใล่รู้ นำไปสู่นิสัยรักการอ่านต่อไป

โดยสรุปแล้ว เอกสารประกอบการเรียน หมายถึง หนังสือที่จัดทำเพื่อให้เด็กอ่าน อ่านแล้วได้ทั้งความรู้ และความสนุกสนานเพลิดเพลิน

ทางด้านภาพประกอบ หนังสือสำหรับเด็ก จินตนา ไบกาซูยี (2542 : 12) กล่าวว่า ภาพประกอบเป็นส่วนสำคัญของหนังสือสำหรับเด็ก หนังสือสำหรับเด็กจะต้องมีภาพประกอบเสมอ บางเล่มมีภาพน้อย บางเล่มมีภาพมากจนจัดเป็นประเภทหนังสือภาพ (Picture Book) สัดส่วนของภาพกับเนื้อเรื่องขึ้นอยู่กับวัยของเด็กผู้อ่าน เด็กอายุน้อยภาพต้องมีมาก เด็กอายุมากภาพมีน้อยลงได้

ลักษณะของเอกสารประกอบการเรียน

1. เนื้อหา มีวัตถุประสงค์และแก่นเรื่องย่ออย่างชัดเจน วัตถุประสงค์ของหนังสือระดับเด็กเล็ก ควรมีความคิดรวบยอดเพียงเรื่องเดียว ไม่ควรมีหลายเรื่องเพราะจะทำให้ผู้อ่านสับสนได้ง่าย โดยเฉพาะหนังสือภาพสำหรับผู้อ่านวัยก่อนเรียนจนถึงชั้นประถมศึกษาตั้งแต่อายุ 3-11 ขวบ ซึ่งยังมีความสนใจ ความสามารถ และความอดทนในการอ่านน้อย จึงต้องการเรื่องที่ชัดเจนไม่สับสนยุ่งยาก หรือไม่ควรเป็นเรื่องที่มีเนื้อหาเน้นหลายอย่างซับซ้อนอยู่ในเรื่องเดียว โดยไปคลี่คลายเอาในตอนจบตั้งเรื่องของผู้ใหญ่

สิ่งเหล่านี้ไม่ควรมีอยู่ในหนังสือภาพ หรือการใช้เนื้อหาที่เน้นจุดประสงค์ของผู้ใหญ่ ในลักษณะแอบแฝง โดยใช้วิธีเขียนเป็นนิทานหรือให้ตัวละครเป็นเด็ก เช่นนี้ไม่เรียกว่า หนังสือสำหรับเด็ก ผู้เขียนไม่ควรทำอย่างนี้ เด็กอยู่ในวัยบริสุทธิ ควรให้สิ่งที่เหมาะสม กับสภาพของเด็กจะดีกว่าไปให้รู้เรื่องของผู้ใหญ่ หนังสือสำหรับเด็กก่อนวัยรุ่นและวัยรุ่น ซึ่งเป็นเด็กโตแล้ว อาจจะมีหลายความคิดรวบยอดหรือเนื้อหาที่มีจุดเน้นหลายอย่าง แต่จุดเน้น เหล่านั้นต้องเกี่ยวเนื่องมีเหตุผลสืบเนื่องกันไป หรือความคิดรวบยอดที่อยู่ในแนวเดียวกัน ไม่ขัดแย้งกัน

2. เนื้อหาต้องมีความยากง่ายเหมาะกับระดับชั้น วัย ความสนใจ และภูมิหลัง ของนักเรียน มีเนื้อหาสนุกสนาน ไม่มีบทบรรยายมาก มีเรื่องราวที่แสดงความเคลื่อนไหว ของเรื่องหรือของตัวละคร มีการดำเนินเรื่องของตัวละคร ใช้ตัวละครที่เหมาะสม ไม่ควรมีตัว ละครมาก มีบทสนทนาดำเนินเรื่องในสัดส่วนที่เหมาะสม ไม่ยาวเป็นหน้า ๆ แม้เด็กเริ่มเรียน จะชอบบทสนทนามากกว่าการบรรยายก็ตาม สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งสำคัญมากในเรื่องของการเขียน หนังสือภาพและหนังสือการ์ตูน

การเขียนการ์ตูนนั้น มีเทคนิคอยู่ที่การทำให้เนื้อเรื่องออกมาเป็นภาพ หรือให้ภาพดำเนินเรื่องแทนเนื้อเรื่องจริง ๆ ดังนั้นการบรรยายเรื่องที่เน้นรายละเอียด หรือเน้นเนื้อเรื่องมากเกินไป ไม่ถือเป็นลักษณะเรื่องที่ดีของการเขียนหนังสือภาพสำหรับเด็กเล็ก อีกประการหนึ่ง ถ้ามีบทบรรยายมาก ๆ ผู้อ่านจะเบื่อหน่ายละทิ้งการอ่านกลางคันได้

3. รูปแบบการเขียนเนื้อหา มีหลายแบบด้วยกัน ได้แก่ นิทาน นิทาน พื้นเมือง นิยาย (ร่วมสมัย) เรื่องสั้น สารคดี บทความ บทละคร จดหมาย บันทึกเรื่อง ความเรียง เป็นต้น รวมทั้งกวีนิพนธ์และบทร้อยกรองทุกรูปแบบที่มีเรื่อง (Story) หรือโครง เรื่อง (Plot) อยู่ด้วย รูปแบบการเขียนนี้ เมื่อเลือกใช้แบบใดจะต้องใช้อย่างถูกต้อง ไม่ปะปน จนสับสนควรจะให้กลมกลืนกันไป มีหลักการเลือกรูปแบบการเสนอเรื่องอยู่ว่า ให้ผู้อ่าน ซึ่งเป็นเด็กอ่านเข้าใจง่ายและรู้เรื่องเร็วที่สุด หนังสืออ่านสำหรับเด็กนั้นมีจุดประสงค์ให้เด็ก อ่านเอง ไม่ต้องการให้มีผู้ใหญ่มาอธิบายอีกครั้งหนึ่ง จึงไม่ควรมีการดำเนินเรื่อง หรือใช้กลวิธี การเขียนที่ซับซ้อนจนผู้อ่านสับสนจับอะไรไม่ได้ พุดง่าย ๆ ว่าเด็กอ่านไม่รู้เรื่อง

4. หนังสือสำหรับเด็กมีรูปภาพเป็นส่วนประกอบสำคัญ โดยเฉพาะ เด็กวัยก่อนเรียน (อายุ 2-5 ขวบ) ควรเป็นหนังสือภาพซึ่งมีตัวหนังสือประกอบเล็กน้อย เด็กวัยเรียนในระดับประถมศึกษา (อายุ 6-11 ขวบ) ควรเป็นหนังสือภาพประกอบเรื่องราว ในอัตราส่วนที่เหมาะสมและเด็กก่อนวัยรุ่น (อายุ 12-14 ขวบ) ควรเป็นหนังสือที่มีรูปภาพ

ประกอบบ้าง แต่ไม่จำเป็นต้องมีภาพทุกหน้า (รายละเอียดเกี่ยวกับประเภทของภาพวาด สำหรับใช้กับหนังสือ ชนิดใด จะกล่าวถึงในตอนหลัง) แต่อย่างไรก็ตาม หนังสือภาพสำหรับเด็ก รวมทั้งการ์ตูนจะเน้นภาพมากกว่าเนื้อเรื่องที่เขียนเป็นตัวอักษร ดังนั้นประเภทของภาพจึงเป็นเรื่องสำคัญที่ควรคิดให้มาก ภาพการ์ตูนคือภาพลายเส้น แต่ภาพลายเส้นมีหลายชนิด เช่น ลายเส้นที่สมจริง ซึ่งเก็บรายละเอียดทุกอย่างไว้ หรือลายเส้นหยาบ ๆ ที่แสดงเพียงเค้าโครงกรอบนอก อาจเหมือนจริงหรือตลก หรือล้อเลียน หรือลายเส้นเชิงวิจิตรแบบไทย หรือลายเส้นที่แสดงเพียงสัญลักษณ์ สิ่งเหล่านี้ผู้จัดทำหนังสือสำหรับเด็กควรคำนึงให้มาก และเลือกหาผู้วาดให้เหมาะสม

ปัจจุบันนี้ การวาดภาพสำหรับเด็กได้เริ่มต้นตัวในเมืองไทยแล้ว สถาบันหลายแห่งเริ่มให้ความสนใจ เปิดการเรียนการสอนการเขียนภาพสำหรับเด็กขึ้น การเขียนภาพสำหรับเด็กก็คงจะดีขึ้นเป็นลำดับ อีกทั้งปัญหาการขาดแคลนนักวาดภาพหนังสือสำหรับเด็ก คงจะหมดไปในไม่ช้า บางครั้งหนังสือสำหรับเด็กอาจจะใช้ภาพถ่ายได้ แต่จะต้องเป็นภาพที่ชัดเจนไม่เลือน ภาพถ่ายสีจะดีกว่า ภาพถ่ายขาวดำ ควรใช้สไลด์ดีกว่าภาพที่อัดออกเป็นรูปแล้ว โดยเฉพาะหนังสือที่จัดพิมพ์เป็นจำนวนมาก

เรื่องสีของภาพเป็นเรื่องสำคัญ ความแตกต่างระหว่างภาพสีกับภาพขาวดำขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายอย่าง โดยเฉพาะวัยของเด็กเล็กเด็กเล็ก ๆ ชอบสีสดใสมากกว่าภาพขาวดำ แต่เด็กก่อนวัยรุ่นและวัยรุ่นชอบทั้งสองอย่าง ขึ้นอยู่กับประเภทของเนื้อหา เรื่อง และลักษณะการใช้หนังสือ นั้น ๆ แต่มีข้อระมัดระวังอย่างหนึ่งคือ ภาพนั้นจะต้องชัดเจน ไม่มีดมัว เลือน หรือมีรายละเอียดมาก หรือภาพมีลักษณะยุ่งเหยิง หรือมีเนื้อหาในภาพมากเกินไป เด็กจะดูไม่รู้เรื่อง หรือใช้ลักษณะภาพของผู้ใหญ่ เด็กจะรับไม่ได้

5. สำนวนภาษาที่ใช้ในหนังสือสำหรับเด็ก ใช้ภาษาง่าย ๆ (ไม่ต้องแปล) ถูกต้องเหมาะสม สั้นกระชับใจความ สละสลวยเป็นภาษาที่ดีใช้ประโยคสั้น ๆ ไม่ซับซ้อน เด็กเล็กใช้คำและประโยคซ้ำ ๆ กันให้มาก เพื่อส่งเสริมความจำโดยให้ผู้อ่านได้เห็นบ่อย ๆ ได้ฟังบ่อย ๆ จะจดจำได้เองในจิตวิทยาการอ่านของเด็กนั้น เด็กเข้าใจเรื่องราวจากคำที่อ่าน ถ้าเข้าใจคำจะเข้าใจประโยค และเข้าใจเรื่องได้ หนังสือสำหรับเด็กจึงควรใช้คำที่เด็กในวัยนั้นได้เรียนรู้ และเข้าใจความหมายแล้วในขณะนี้ กรมวิชาการได้จัดทำประมวลคำพื้นฐานซึ่งกำหนดไว้ในหนังสือเรียนภาษาไทยชั้นประถมศึกษา ผู้เขียนหนังสือสำหรับเด็กจึงควรใช้คำในประมวลคำพื้นฐานนี้ ซึ่งมีตั้งแต่ชั้น ป.1 - ป.6 มาใช้เป็นแนวในงานเขียนของตน

6. ลักษณะการเขียนประโยคและการใช้ขนาดตัวอักษร หนังสือภาพสำหรับเด็กวัย 2-6 ขวบ (วัยอนุบาลและ ป.1) ควรเขียนแยกเป็นคำ ๆ ใช้ตัวอักษรโต ขนาดประมาณ 24-30 พอยท์ (ประมาณ $\frac{1}{2}$ ซม.) ใช้ตัวพิมพ์ธรรมดาหรือตัวเขียนที่ชัดเจน ถูกต้อง และใช้แบบเดียวตลอดทั้งเล่ม ไม่ใช้ตัวอักษรประดิษฐ์ลวดลาย ในหน้าหนึ่ง ๆ ไม่ควรมีตัวหนังสือมากหรือมีหลายย่อหน้า หนังสือสำหรับเด็กวัย 8-9 ขวบ (ชั้น ป.2-ป.4) เขียนประโยคสั้น ๆ เว้นวรรคห่างพอสมควร ย่อหน้าหนึ่งประมาณ 3-5 บรรทัด จำนวนย่อหน้าลดหลั่นตามความสั้นยาวของเนื้อหา แต่หน้าหนึ่งไม่ควรมีหลายย่อหน้า หนังสือสำหรับเด็กวัย 10-11 ขวบ (ชั้น ป.5-ป.6) ใช้ประโยคยาวขึ้น ใช้วลีขยายประโยค และประโยคซับซ้อนเขียนเรื่องได้ยาวขึ้น และมีหลายย่อหน้าได้ในหนึ่งหน้า โดยมีภาพประกอบไม่มากนัก

7. รูปเล่มหนังสือสำหรับเด็ก ควรมีขนาดกระทัดรัด ไม่ใหญ่หรือกว้างหรือยาว หรือเล็กมาก เพราะเด็กจะถือหนังสืออ่านไม่สะดวก เนื่องจากกล้ามเนื้อที่นิ้วมือไม่แข็งแรงพอจะรับของเล็กหรือใหญ่มากเกินไป จำนวนหน้าของหนังสือสำหรับเด็กมี ดังนี้

เด็กวัย 2-5 ขวบ จำนวนหน้าประมาณ 8-16 หน้า

เด็กวัย 6-11 ขวบ จำนวนหน้าประมาณ 16-32 หน้า

ขนาดรูปเล่มหนังสือเกี่ยวข้องกับราคาพิมพ์มาก ถ้าใช้รูปเล่มที่ไม่ได้มาตรฐานกับการตัดกระดาษของโรงพิมพ์จะเสียค่าใช้จ่ายมาก รูปเล่มที่นิยมกัน คือ

ขนาด 8 หน้ายก (18.5 × 26 ซม.) แนวนอนหรือแนวตั้ง

ขนาด 16 หน้ายกเล็ก (13 × 18.5 ซม.) แนวนอนหรือแนวตั้ง

ขนาด 16 หน้ายกใหญ่ (14.8 × 21 ซม.) แนวนอนหรือแนวตั้ง

นอกจากนี้ ขนาดรูปเล่มยังมีความสัมพันธ์กับการจัดหน้า (Layout) ของหนังสืออีกด้วย โดยเฉพาะหนังสือภาพหรือหนังสือภาพประกอบเรื่องสำหรับเด็กประถมต้น ซึ่งมีรูปภาพเป็นส่วนใหญ่ และขนาดของรูปยังใหญ่อีกด้วย จึงควรใช้รูปเล่มซึ่งมีขนาดหน้ากระดาษใหญ่พอสมควรที่จะบรรจุหรือจัดหน้าได้สวยงาม รูปเล่มขนาดเล็ก เช่น ขนาดการ์ดเล่มละ 1 บาท ขององค์การการค้าของคุรุสภา จัดหน้าได้ลำบาก จึงต้องใช้ภาพเต็มหน้าทุกหน้าไป

การเขียนรูปเล่มควรแข็งแรงทนทานต่อการหยิบใช้ของเด็ก ปกหนังสือควรเป็นปกแข็ง แต่ค่าใช้จ่ายในการพิมพ์สูงมาก อาจจะหลีกเลี่ยงโดยใช้กระดาษหนา 210-260 แกรมก็ได้ ปกหนังสือต้องทำให้เด่นสะดุดตา เพื่อเรียกความสนใจ

สรุปได้ว่า เอกสารประกอบการเรียนการสอน หมายถึง เอกสารที่มีเนื้อหา วัตถุประสงค์และแก่นเรื่องอย่างชัดเจน มีความง่ายเหมาะกับระดับชั้น วิชา ความสนใจ ภูมิหลังของนักเรียน มีเนื้อหาสนุก รูปแบบการเขียนเนื้อหา มีหลายแบบด้วยกัน ได้แก่ นิทาน นิทานพื้นเมือง เรื่องสั้น สารคดี บทความ บันทึกเรื่อง ความเรียงสำนวนภาษาที่ใช้ใช้ ภาษาง่าย ๆ ถูกต้อง เหมาะสม และรูปเล่มควรมีขนาดกะทัดรัด ไม่ใหญ่หรือกว้างหรือยาว หรือเล็กมาก เพราะเด็กจะถือหนังสืออ่านไม่สะดวก

9. ประสิทธิภาพของสื่อวัตกรรม

เผชิญ กิจระการ (2544 : 44 - 51) ได้กล่าวถึง วิธีการหาประสิทธิภาพของสื่อ ที่สร้างขึ้น 2 วิธี ดังนี้

1. วิธีการหาประสิทธิภาพเชิงเหตุผล (Rational Approach)

กระบวนการนี้เป็นการหาประสิทธิภาพโดยใช้หลักของความรู้ และเหตุผล ในการตัดสินคุณค่าของสื่อการเรียนการสอน โดยอาศัยผู้เชี่ยวชาญ (panel of Expert) เป็นผู้พิจารณาตัดสินคุณค่า ซึ่งเป็นการหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (content Validity) และความเหมาะสมในด้านการนำไปใช้ (Usability) ผลการประเมินของผู้เชี่ยวชาญแต่ละคน จะนำมาหาค่าประสิทธิภาพต่อไป

2. วิธีการหาประสิทธิภาพเชิงประจักษ์ (Empirical Approach)

วิธีการนี้จะนำสื่อไปทดลองใช้กับกลุ่มนักเรียนเป้าหมาย การหาประสิทธิภาพของสื่อ เช่น บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAI) บทเรียนโปรแกรมชุดการสอน แผนการสอน แบบฝึกทักษะ เป็นต้น ส่วนมากใช้วิธีการหาประสิทธิภาพด้วยวิธีนี้ ประสิทธิภาพที่วัดส่วนใหญ่จะพิจารณาจากเปอร์เซ็นต์การทำแบบฝึกหัดหรือกระบวนการเรียน หรือแบบทดสอบย่อย โดยแสดงเป็นค่าตัวเลข 2 ตัว เช่น $E_1/E_2 = 80/80$, $E_1/E_2 = 85/85$, $E_1/E_2 = 90/90$ เป็นต้น

เกณฑ์ประสิทธิภาพ (E_1/E_2) มีความหมายแตกต่างกันหลายลักษณะในที่นี้จะยกตัวอย่าง $E_1/E_2 = 80/80$ ดังนี้

2.1 เกณฑ์ 80/80 ในความหมายที่ 1 ตัวเลข 80 ตัวแรก (E_1) คือนักเรียนทั้งหมดทำแบบฝึกหัดหรือแบบทดสอบย่อยได้คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 80 ถือเป็นประสิทธิภาพของกระบวนการ ส่วนตัวเลข 80 ตัวหลัง (E_2) คือนักเรียนทั้งหมดที่ทำแบบทดสอบหลังเรียน (Post - test) ได้คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 80 ส่วนการหาค่า E_1 และ E_2 ใช้สูตรดังนี้

$$\text{สูตร 1 } E_1 = \frac{\frac{\sum X}{N} \times 100}{A}$$

เมื่อ	E_1	แทน	ประสิทธิภาพของกระบวนการ
	$\sum X$	แทน	คะแนนรวมของแบบฝึกหัด หรือของแบบทดสอบย่อย
			ทุกชุดของผู้เรียนทั้งหมด
	A	แทน	คะแนนเต็มของแบบฝึกหัดทุกชุดรวมกัน
	N	แทน	จำนวนนักเรียนทั้งหมด

$$\text{สูตร 2 } E_2 = \frac{\frac{\sum X}{N} \times 100}{B}$$

เมื่อ	E_2	แทน	ประสิทธิภาพของผลลัพธ์
	$\sum X$	แทน	คะแนนรวมของทดสอบหลังเรียน
			ของผู้เรียนทั้งหมด
	B	แทน	คะแนนเต็มของแบบทดสอบหลังเรียน
	N	แทน	จำนวนนักเรียนทั้งหมด

2.2 เกณฑ์ 80/80 ในความหมายที่ 2 ตัวเลข 80 ตัวแรก (E_1) คือ จำนวนนักเรียนร้อยละ 80 ทำแบบทดสอบหลังเรียน (Post - test) ได้คะแนนร้อยละ 80 ทุกคน ส่วนตัวเลข 80 ตัวหลัง (E_2) คือ นักเรียนทั้งหมดทำแบบทดสอบหลังเรียนครั้งนั้น ได้คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 80 เช่น มีนักเรียน 40 คน ร้อยละ 80 ของนักเรียนทั้งหมด คือ 3 แต่ละคนได้คะแนนจากการทดสอบหลังเรียน ถึงร้อยละ 80 (E_1) ส่วน 80 ตัวหลัง (E_2) คือ ผลการทดสอบหลังเรียนของนักเรียนทั้งหมด (40 คน) ได้คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 80

2.3 เกณฑ์ 80/80 ในความหมายที่ 3 ตัวเลข 80 ตัวแรก (E_1) คือ จำนวนนักเรียนทั้งหมดทำแบบทดสอบหลังเรียน (Post - test) ได้คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 80

ส่วนตัวเลข 80 ตัวหลัง (E_2) คือ คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 80 ที่นักเรียนทำเพิ่มขึ้น จากแบบทดสอบหลังเรียน (Post - test) ได้เทียบกับคะแนนที่ทำได้ก่อนการเรียน (Pre - test) ตัวเลข 80 ตัวหลัง (E_2) สามารถอธิบายให้ชัดเจนได้ ดังนี้ สมมติว่า นักเรียนทั้งหมดทำแบบทดสอบก่อนเรียน (Pre - test) ได้คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 10 แสดงว่า แตกต่างจากคะแนนเต็ม (ร้อยละ 100) เท่ากับ 90 ถ้านักเรียนทั้งหมดทำแบบทดสอบหลังเรียน (Post - test) ได้คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 85 แสดงว่า มีความแตกต่างของการสอบ 2 ครั้งนี้ (ก่อนเรียนกับหลังเรียน) เท่ากับ $85 - 10 = 75$ ดังนั้น ค่าของ $E_2 = (75/90) \times 100 = 83.33\%$ ถือว่าสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ($E_2 = 80$)

2.4 เกณฑ์ 80/80 ในความหมายที่ 4 ตัวเลข 80 ตัวแรก (E_1) คือ นักเรียนทั้งหมดทำแบบทดสอบหลังเรียนได้คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 80 ส่วนตัวเลข 80 ตัวหลัง (E_2) หมายถึงนักเรียนทั้งหมดทำแบบทดสอบหลังเรียนแต่ละข้อถูกมีจำนวนร้อยละ 80 (ถ้านักเรียนทำข้อสอบข้อใดถูกมีจำนวนนักเรียนไม่ถึงร้อยละ 80 แสดงว่า ถือไม่มีประสิทธิภาพและชี้ให้เห็นว่าจุดประสงค์ที่ตรงกับข้อนั้นมีความบกพร่อง)

กล่าวโดยสรุปได้ว่า เกณฑ์ในการหาประสิทธิภาพของสื่อการเรียนการสอน จะนิยมตั้งเป็นตัวเลข 3 ลักษณะ คือ 80/80 85/85 และ 90/90 ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับธรรมชาติของวิชาและเนื้อหาที่นำมาสร้างสื่อ นั้น ถ้าเป็นวิชาที่ค่อนข้างยากก็อาจตั้งเกณฑ์ไว้ 80/80 หรือ 85/85 สำหรับวิชาที่มีเนื้อหาง่ายก็อาจเกณฑ์ไว้ 90/90 เป็นต้น นอกจากนี้ยังตั้งเกณฑ์เป็นค่าความคลาดเคลื่อนไว้เท่ากับร้อยละ 2.5 นั่นคือ ถ้าตั้งเกณฑ์ไว้ที่ 90/90 เมื่อคำนวณแล้วค่าที่ถือว่าใช้ได้ คือ 87.50/87350 หรือ 87.50/90 เป็นต้น

10. ดัชนีประสิทธิผลของสื่อนวัตกรรม

ดัชนีประสิทธิผล (Effectiveness Index) หมายถึง ตัวเลขที่แสดงถึงความก้าวหน้าในการเรียนของผู้เรียน โดยเทียบคะแนนเพิ่มขึ้นจากคะแนนการทดสอบก่อนเรียน กับคะแนนที่ได้จากการทดสอบหลังเรียน และคะแนนเต็มหรือคะแนนสูงสุดกับคะแนนที่ได้จากการทดสอบก่อนเรียน เมื่อมีการประเมินสื่อการสอนที่ผลิตขึ้นมา เรามักจะคิดถึงดู ประสิทธิภาพทางการสอนและการวัดผลประเมินผลทางสื่อ นั้น ตามปกติแล้วจะ เป็นการประเมินความแตกต่างของค่าคะแนนใน 2 ลักษณะ คือ ความแตกต่างของคะแนน การทดสอบก่อนเรียน และคะแนนการทดสอบหลังเรียน หรือเป็นการทดสอบเกี่ยวกับ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ในทางปฏิบัติส่วนมากจะเน้น

ที่ผลความแตกต่างที่แท้จริงมากกว่าผลของความแตกต่างทางสถิติ แต่ในบางกรณี การเปรียบเทียบเพียง 2 ลักษณะ ก็อาจจะยังไม่เป็นที่เพียงพอ เช่น ในกรณีของการทดลอง ใช้สื่อการเรียนการสอนครั้งหนึ่งปรากฏว่า กลุ่มที่ 1 การทดสอบก่อนเรียนได้คะแนน 18% การทดสอบหลังเรียน ได้คะแนน 67% และกลุ่มที่ 2 การทดสอบก่อนเรียนได้คะแนน 18% การทดสอบหลังเรียนได้คะแนน 74% ซึ่งเมื่อผลการวิเคราะห์ทางสถิติ ปรากฏว่า คะแนนทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติทั้ง 2 กลุ่ม แต่เมื่อเปรียบเทียบคะแนนการทดสอบหลังเรียนระหว่างกลุ่มทั้งสอง ปรากฏว่าไม่มีความแตกต่างกัน ซึ่งไม่สามารถระบุได้ว่าเกิดขึ้นเพราะสิ่งทดลอง (Treatment) นั้นหรือไม่ เนื่องจากการทดสอบทั้งสองกรณีมีคะแนนพื้นฐาน (คะแนนทดสอบก่อนเรียน) แตกต่างกันซึ่งจะส่งผลถึงคะแนนการทดสอบหลังเรียนที่จะเพิ่มขึ้นได้สูงสุดแล้วแต่กรณี

ฮอฟแลนด์ (เผชิญ กิจระการ. 2542 : 1 ; อ้างอิงมาจาก Hovland. 1949 : ไม่มีเลขหน้า) ได้เสนอ“ดัชนีประสิทธิผล” (Effectiveness Index) ซึ่งคำนวณได้จากการหาความแตกต่างของการทดสอบก่อนการทดลอง และการทดสอบหลังการทดลองด้วยคะแนนสูงสุดที่สามารถทำเพิ่มขึ้นได้ ฮอฟแลนด์เสนอว่า ความสัมพันธ์ของการทดลองจะสามารถกระทำได้อย่างถูกต้องแน่นอน ต้องคำนึงถึงความแตกต่างของคะแนนพื้นฐาน และคะแนนที่สามารถทำได้สูงสุด ดัชนีประสิทธิผลจะเป็นตัวชี้ถึงขอบเขตและประสิทธิภาพสูงสุดของสื่อ

เวบบ์ (เผชิญ กิจระการ. 2542 : 1 ; อ้างอิงมาจาก Webb. 1963 : ไม่มีเลขหน้า) ได้เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนโดยใช้วิธีการ 3 แบบซึ่งเพิ่มเติมจาก “ดัชนีประสิทธิผล” ฮอฟแลนด์ โดยเวบบ์ให้ความสนใจค่าเฉลี่ยร้อยละของคะแนนซึ่งเรียกว่าวิธีการ Conventional โดยจะคำนวณจากการนำค่าคะแนนร้อยละของกลุ่มควบคุม ผลที่ได้จะแสดงถึงร้อยละที่เพิ่มขึ้นหรือลดลง เปรียบเทียบกับคะแนนของกลุ่มควบคุม ดัชนีประสิทธิผล มีรูปแบบในการหาค่าดังนี้

$$\text{ดัชนีประสิทธิผล} = \frac{\text{ผลรวมของคะแนนทดสอบหลังเรียน} - \text{ผลรวมของคะแนนทดสอบก่อนเรียน}}{(\text{จำนวนนักเรียน}) (\text{คะแนนเต็ม}) - \text{ผลรวมของคะแนนทดสอบก่อนเรียน}}$$

$$\text{หรือ} = \frac{P_2 - P_1}{100 - P_1}$$

จำนวนเศษของ E.I. จะเป็นเศษที่ได้จากการวัดระหว่างการทดสอบก่อนเรียน และการทดสอบหลังเรียน ซึ่งคะแนนทั้งสองชนิดนี้จะแสดงถึงค่าร้อยละของคะแนนรวมสูงสุด ที่ทำได้ (100%) ตัวหารของค่านี้อือ ความแตกต่างระหว่างคะแนนทดสอบก่อนเรียนและคะแนนสูงสุดที่นักเรียนจะสามารถทำได้

ค่านี้อธิบายผลสามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อประเมินผลสื่อ โดยเริ่มจากการทดสอบก่อนเรียน ซึ่งเป็นตัววัดว่าผู้เรียนมีความรู้พื้นฐานอยู่ในระดับใด รวมถึงการวัดความเชื่อ เจตคติ และความตั้งใจของผู้เรียน นำคะแนนที่ได้จากการทดสอบมาแปลงให้เป็นร้อยละหาคะแนนสูงสุดที่เป็นไปได้ จากนั้นนำนักเรียนเข้ารับการทดลอง เสร็จแล้วทำการทดสอบหลังเรียน นำคะแนนที่ได้มาหาค่าดัชนีประสิทธิผล โดยนำคะแนนก่อนเรียนไปลบออกจากคะแนนหลังเรียนได้เท่าใด มาหารด้วยค่าที่ได้จากค่าทดสอบก่อนเรียนสูงสุดที่ผู้เรียนจะสามารถทำได้ ลบด้วยคะแนนทดสอบก่อนเรียนโดยทำให้้อยู่ในรูปร้อยละ การคำนวณหาค่าดัชนีประสิทธิผล พบว่า มีค่าอยู่ระหว่าง -1.00 ถึง 1.00 หากค่าทดสอบก่อนเรียนเป็น 0 และการทดสอบหลังเรียนปรากฏว่า นักเรียนไม่มีการเปลี่ยนแปลง คือได้คะแนน 0 เท่าเดิม

$$E.I. = \frac{P_2 - P_1}{100 - P_1} = \frac{0\% - 0\%}{100\% - 0\%} = \frac{0\%}{100\%} = 0.00$$

แต่ถ้าคะแนนทดสอบก่อนเรียน (P_1) = 0 และคะแนนทดสอบหลังเรียนนักเรียนทำได้สูงสุด คือ เต็ม (P_2) = 100 ค่า E.I. จะเท่ากับ 1.00

$$E.I. = \frac{P_2 - P_1}{100 - P_1} = \frac{100\% - 0\%}{100\% - 0\%} = \frac{100\%}{100\%} = 1.00$$

11. ความพึงพอใจ

ความหมายของความพึงพอใจ

บุญมัน ธนาสุวัฒน์ (2547 : 158) กล่าวว่า ความพึงพอใจในงาน หมายถึง เจตคติทางบวกของบุคคลที่มีต่องานหรือกิจกรรมที่เขาทำซึ่งเป็นผลให้บุคคลเกิดความรู้สึกกระตือรือร้น มีความมุ่งมั่นที่จะทำงานมีขวัญและกำลังใจในการทำงาน สิ่งเหล่านี้จะมีผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการทำงาน ซึ่งส่งผลต่อความสำเร็จและเป็นไปตาม

เป้าหมายขององค์การ

ถนอม มะลิซ้อน (2540 : 38) กล่าวว่า ความพึงพอใจ คือ ความรู้สึกนึกคิดหรือทัศนคติของผู้ปฏิบัติงานแต่ละคนที่มีต่องานและปัจจัยหรือองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับงานนั้น ๆ จนสามารถตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานทั้งด้านร่างกายและจิตใจตลอดจนสามารถลดความเครียดของผู้ปฏิบัติงานให้ต่ำลงได้

ฉัฐสิทธิ์ วงศ์ตลาด (2544 : 10) ได้ให้ความหมาย ความพึงพอใจในการทำงาน หมายถึง ความรู้สึกหรือทัศนคติของบุคคลที่มีต่อการปฏิบัติงาน และการที่บุคคลปฏิบัติงานด้วยความสุขจนเป็นผลให้การทำงานนั้นประสบความสำเร็จสนองนโยบายและบรรณวัตถุประสงค์ขององค์การในองค์กรทุกองค์กร ไม่ว่าจะองค์กรใดก็ตามถ้ามีบุคคลที่ปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจ มีความพึงพอใจ มีความสุข ทุกคนในองค์กรนั้นจะพัฒนาอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

กู๊ด (Good. 1973 : 161) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ความพึงพอใจ หมายถึง สภาพหรือระดับความพึงพอใจที่เป็นผลมาจากความสนใจและเจตคติของบุคคลที่มีต่องาน

จากความหมายของความพึงพอใจข้างต้น สรุปได้ว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดหรือเจตคติของบุคคลที่มีต่อการทำงานหรือการปฏิบัติกิจกรรมในเชิงบวก ดังนั้นความพึงพอใจในการเรียนรู้จึง หมายถึง ความรู้สึกพอใจ ชอบใจในการร่วมปฏิบัติกิจกรรม การเรียนการสอนที่มีต่อการเรียนรู้โดยใช้หนังสืออ่านเพิ่มเติมและต้องการดำเนินกิจกรรมนั้น ๆ จนบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจ

ในการปฏิบัติงานใด ๆ ก็ตาม การที่ผู้ปฏิบัติงานจะเกิดความพึงพอใจต่อการทำงานนั้นมากหรือน้อย ขึ้นอยู่กับสิ่งจูงใจในงานที่มีอยู่ การสร้างสิ่งจูงใจหรือแรงกระตุ้นให้เกิดกับผู้ปฏิบัติ จึงเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อให้การปฏิบัติงานนั้น ๆ เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้มีนักการศึกษาในสาขาต่าง ๆ ทำการศึกษาและตั้งทฤษฎีเกี่ยวกับการจูงใจในการทำงานไว้ดังนี้ ทฤษฎีและแรงจูงใจที่ทำให้เกิดความพึงพอใจในการทำงานของ Herzberg (รัตนา แสงแก่นเพชร. 2543 : 11) ได้ทำการศึกษาทฤษฎีที่เป็นมูลเหตุที่ทำให้เกิดความพึงพอใจเรียกว่า Motivation Hygiene Theory ทฤษฎีนี้ได้กล่าวถึงปัจจัยที่ทำให้เกิดความพึงพอใจในการทำงาน 2 ปัจจัย คือ เฮอริชเบอร์ก (Herzberg. 1959 : 113 - 115) ได้ทำการศึกษาทฤษฎีที่เป็นมูลเหตุที่ทำให้เกิดความพึงพอใจ เรียกว่า The Motivation Hygiene Theory ซึ่งสนับสนุนและขยายความคิดของลำดับความต้องการของมนุษย์ ได้กล่าวถึงปัจจัยที่ทำให้เกิดความพึงพอใจในการทำงาน 2 ปัจจัย คือ

1. ปัจจัยกระตุ้น (Motivation Factor) เป็นปัจจัยที่เกี่ยวกับการงานซึ่งเป็นผลก่อให้เกิดความพึงพอใจในการทำงาน เช่น ความสำเร็จของงานการได้รับการยอมรับนับถือ ลักษณะของงานความรับผิดชอบ ความก้าวหน้าในตำแหน่งการงาน

2. ปัจจัยค้ำจุน (Hygiene Factor) เป็นปัจจัยที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในการทำงานและมีหน้าที่ทำให้นุคคลเกิดความพึงพอใจในการทำงาน เช่น เงินเดือน โอกาสที่จะก้าวหน้าในอนาคต สถานะของอาชีพ สภาพการทำงาน เป็นต้น

แมคเกรเกอร์ (Mcgregor. 1960 : 33 - 58) ได้ศึกษาธรรมชาติของมนุษย์ และได้อธิบายลักษณะของมนุษย์ว่ามี 2 ประเภท คือ

1. คนประเภทเอกซ์ (X) มีลักษณะดังต่อไปนี้

- 1.1 มีสัญชาตญาณที่จะหลีกเลี่ยงการทำงานทุกอย่างเท่าที่จะทำได้
- 1.2 มีความรับผิดชอบน้อย
- 1.3 ชอบให้สั่งการ
- 1.4 ไม่มีความคิดสร้างสรรค์ในการปรับปรุงองค์กร
- 1.5 มีความปรารถนาให้ตอบสนองความต้องการด้านร่างกาย

และความปลอดภัย

2. คนประเภทวาย (Y) มีลักษณะดังต่อไปนี้

2.1 ชอบทำงาน เห็นว่าการทำงานเป็นของสนุกเหมือนการเล่น

หรือการพักผ่อน

- 2.2 มีความรับผิดชอบในการทำงาน
- 2.3 มีความทะเยอทะยานและกระตือรือร้น
- 2.4 ตั้งใจตนเอง และสามารถควบคุมตนเองได้

2.5 มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์การปรับปรุงงานและองค์กร พัฒนาวิธีทำงาน

2.6 ปรารถนาด้านเกียรติยศ ชื่อเสียง ความสมหวังในชีวิต

มาสโลว์ได้ตั้งทฤษฎีเกี่ยวกับแรงจูงใจ (Maslow's General theory of Human Motivation) ทฤษฎีการจูงใจของมาสโลว์ มีข้อสมมติฐานเกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์

3 ประการ ดังนี้ (maslow. 1970 : 69 - 80)

1. คนทุกคนมีความต้องการและความต้องการมีอยู่ตลอดเวลาและไม่มีสิ้นสุด
2. ความต้องการที่ได้รับการตอบสนองแล้ว จะไม่เป็นสิ่งจูงใจของพฤติกรรม

อีกต่อไป ความต้องการที่ยังไม่ได้รับการตอบสนองเท่านั้นที่เป็นสิ่งจูงใจของพฤติกรรม

3. ความต้องการของคนจะมีลักษณะเป็นลำดับขั้นจากต่ำไปสูงตามลำดับความสำคัญ กล่าวคือ เมื่อความต้องการในระดับต่ำและได้รับการตอบสนองแล้ว ความต้องการระดับสูงก็จะเรียกร้องให้ตอบสนอง มาสโลว์ได้สรุปลักษณะของการจูงใจไว้ว่าการจูงใจจะเป็นไปอย่างมีระเบียบตามลำดับของความ ต้องการ หรือ ‘Hierarchy of Needs’ ทฤษฎีของมาสโลว์จะมีลักษณะลำดับจากต่ำไปหาสูง 5 ขั้นดังนี้ (Maslow, 1970 : 16 - 22)

3.1. ความต้องการทางร่างกาย (Physiological needs) เป็นความต้องการเพื่อความอยู่รอดของชีวิต ได้แก่ ต้องการอาหาร น้ำ อากาศ ที่อยู่อาศัย และการพักผ่อน

3.2. ความต้องการความมั่นคง ปลอดภัย (Security or safety needs) เป็นความต้องการที่จะเป็นอิสระ ปราศจากอันตรายทางร่างกาย จิตใจ และต้องการความมั่นคง ปลอดภัยของทรัพย์สิน ที่อยู่อาศัย รวมทั้งทรัพยากรและสภาพแวดล้อมที่มีและที่ครอบครองอยู่

3.3. ความต้องการยอมรับหรือผูกพัน (Acceptance or affiliation needs) เป็นความต้องการที่อยากให้คนอื่นยอมรับนับถือ

3.4. ความต้องการยกย่อง (Esteem needs) เป็นความต้องการให้ได้รับการยกย่องจากตนเองและผู้อื่น ซึ่งเป็นความพึงพอใจในอำนาจ มีความภาคภูมิใจและเชื่อมั่นในตนเอง

3.5. ความต้องการความสำเร็จในชีวิต (Needs for self actualization) เป็นความต้องการระดับสูงสุดที่ทุกคนปรารถนาที่จะประสบความสำเร็จในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เมื่อนำแนวคิดมาประยุกต์ใช้กับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน นักเรียนมีส่วนร่วมในการเลือกตามความสนใจ และมีโอกาสร่วมกันตั้งจุดประสงค์หรือความมุ่งหมายในการทำกิจกรรมได้เลือกแสวงหาความรู้ด้วยวิธีที่ผู้เรียนถนัด และสามารถค้นหาคำตอบได้

เพชฌัญญู กิจระการ (สุภศิริ โสมาเกตุ, 2544 : 51 - 52 ; อ้างอิงมาจาก Kidrakarman, 1989 : 7) ได้กล่าวถึง แนวความคิดของ แฮทฟิลด์ และ ฮิวแมน (Hayfield and Human) ที่ได้ทำการพัฒนาแนวความคิดของนักศึกษาต่าง ๆ มาเป็นเครื่องมือวัดความพึงพอใจว่ามีองค์ประกอบ 5 ประการ ดังนี้

ตัวแปรที่ 1 องค์ประกอบเกี่ยวกับงานที่ทำในปัจจุบัน แบ่งเป็น

1. ความตื่นเต้น น่าเบื่อ
2. ความสนุกสนาน ความไม่สนุกสนาน

3. ความโล่ง ความสลับ
4. ความท้าทาย ไม่กล้า
5. มีความพอใจ ไม่พอใจ

ตัวแปรที่ 2 องค์ประกอบทางด้านค่าจ้าง ประกอบด้วย

1. ถือว่าเป็นรางวัล ไม่เป็นรางวัล
2. มาก น้อย
3. ยุติธรรม ไม่ยุติธรรม
4. เป็นทางบวก เป็นทางลบ

ตัวแปรที่ 3 องค์ประกอบทางด้านการเลื่อนตำแหน่ง

1. ยุติธรรม ไม่ยุติธรรม
2. เชื่อถือได้ เชื่อถือไม่ได้
3. เป็นเชิงบวก เป็นเชิงลบ
4. เป็นเหตุผล ไม่เห็นเหตุผล

ตัวแปรที่ 4 องค์ประกอบทางด้านผู้นิเทศ ผู้บังคับบัญชา

1. อยู่ใกล้ อยู่ไกล
2. ยุติธรรมแบบจริงจัง ยุติธรรมแบบไม่จริงจัง
3. เป็นมิตร ค่อนข้างไม่เป็นมิตร
4. เหมาะสมทางคุณสมบัติไม่เหมาะสมทางคุณสมบัติ

ตัวแปรที่ 5 องค์ประกอบทางด้านเพื่อนร่วมงาน

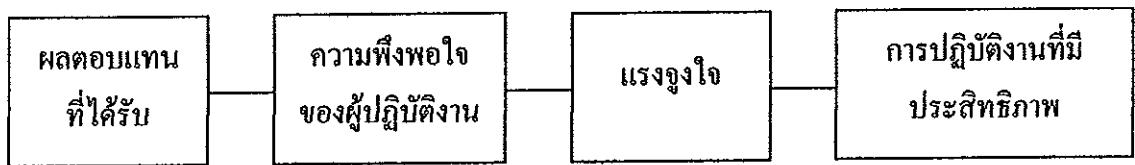
1. เป็นระเบียบเรียบร้อย ไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย
2. จงรักภักดีต่อสถานที่ทำงาน ไม่จงรักภักดีต่อสถานที่ทำงาน
3. สนุกสนานร่าเริง ดูไม่มีชีวิตชีวา
4. คุ้นาสใจเอาจริงเอาจัง ดูเหนียวหนำย

ในการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน ความพึงพอใจเป็นสิ่งที่สำคัญที่จะกระตุ้นให้ผู้เรียนได้รับมอบหมายหรือต้องการปฏิบัติให้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ ครูผู้สอนซึ่งในสภาพปัจจุบันเป็นเพียงผู้อำนวยความสะดวกหรือให้คำแนะนำปรึกษา จึงต้องคำนึงถึงความพึงพอใจในการเรียนรู้การทำให้ผู้เรียนเกิดความพึงพอใจในการเรียนรู้หรือการปฏิบัติงานมีแนวคิดพื้นฐานที่ต่างกัน 2 ลักษณะคือ

1. ความพึงพอใจนำไปสู่การปฏิบัติงาน

สมยศ นาวิกาน (2525 : 155) ได้กล่าวถึง ความพึงพอใจว่า

เป็นการตอบสนองความต้องการของผู้ปฏิบัติงานจนเกิดความพึงพอใจ จะทำให้เกิดแรงจูงใจในการเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานที่สูงกว่าผู้ไม่ได้รับการตอบสนอง ทศนะตามแนวคิดดังกล่าว สามารถแสดงด้วยแผนภาพที่ 2 ดังนี้

แผนภาพที่ 2 ความพึงพอใจนำไปสู่ผลการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ

จากแนวคิดดังกล่าว ครูผู้สอนที่ต้องการให้กิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางบรรลุผลสำเร็จ จึงต้องคำนึงถึงการจับบรรยากาศและสถานการณ์รวมทั้งสื่ออุปกรณ์การเรียนการสอนที่เอื้ออำนวยต่อการเรียน เพื่อตอบสนองความพึงพอใจของผู้เรียนให้มีแรงจูงใจในการทำกิจกรรมจนบรรลุตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

2. ผลการปฏิบัติงานนำไปสู่ความพึงพอใจ

ความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจและผลการปฏิบัติงานจะถูกเชื่อมโยงด้วยปัจจัยอื่น ๆ ผลการปฏิบัติที่ดีจะนำไปสู่ผลตอบแทนที่เหมาะสม ซึ่งในที่สุดจะนำไปสู่การตอบสนอง ความพึงพอใจ ผลการปฏิบัติงานย่อมได้รับการตอบสนองในรูปของรางวัลหรือผลตอบแทน ซึ่งแบ่งออกเป็นผลตอบแทนภายในและผลตอบแทนภายนอก โดยผ่านการรับรู้เกี่ยวกับความยุติธรรมของผลตอบแทน ซึ่งเป็นตัวบ่งชี้ปริมาณของผลตอบแทนที่ผู้ปฏิบัติงานได้รับนั่นคือ ความพึงพอใจในงานของผู้ปฏิบัติงานจะถูกกำหนด โดยความแตกต่างระหว่างผลตอบแทนที่เกิดขึ้นจริงและการรับรู้เรื่องเกี่ยวกับความยุติธรรมผลตอบแทนที่รับรู้แล้ว ความพึงพอใจย่อมเกิดขึ้น

จากแนวคิดพื้นฐานดังกล่าว เมื่อนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ผลตอบแทนภายในหรือรางวัลภายในเป็นผลด้านความรู้สึกของผู้เรียนที่เกิดแก่ตัวผู้เรียนเอง เช่น ความรู้สึกต่อความสำเร็จที่เกิดขึ้นสามารถเอาชนะความยุ่งยากต่าง ๆ และสามารถดำเนินงานภายใต้ความยุ่งยากทั้งหลายได้สำเร็จ ทำให้เกิดความภูมิใจความมั่นใจ ตลอดจน

ได้รับบริการยกย่องจากบุคคลอื่น ส่วนผลตอบแทนภายนอกเป็นรางวัลที่ผู้อื่นจัดทำให้มากกว่าที่ตนเองให้ตนเอง เช่น การได้รับคำยกย่องชมเชยจากครูผู้สอน พ่อแม่ ผู้ปกครองหรือแม้แต่ การได้คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในระดับที่น่าพอใจ

สรุปได้ว่า ความพึงพอใจในการเรียนรู้จะส่งผลให้ผลการเรียนรู้ของนักเรียน ได้รับการพัฒนาอย่างมีคุณภาพนั้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับกิจกรรมที่ผู้เรียนได้ปฏิบัติ ทำให้ผู้เรียน ได้รับการตอบสนองความต้องการทางด้านร่างกายและจิตใจซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้เกิด ความสมบูรณ์ของชีวิตมากขึ้นเพียงใด นั่นคือ สิ่งที่ครูผู้สอนจะคำนึงถึงองค์ประกอบต่าง ๆ ในการสร้างเสริมความพึงพอใจในการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน

12. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

12.1 งานวิจัยในประเทศ

กาญจนาวรรณ คำสอนทา (2543 : 77) ได้พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มสาระ การเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี เรื่อง การทำปลาร้า ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการศึกษาพบว่า หลักสูตรมีความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมความต้องการของท้องถิ่น และความเหมาะสมกับผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรงสามารถนำไปปฏิบัติจริง ในชีวิตประจำวันได้ แผนการสอนมีความเหมาะสมทั้งในด้านจุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหา การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอนและการประเมินผลการเรียนรู้ นักเรียน สามารถทำคะแนนภาคปฏิบัติได้เฉลี่ยเท่ากับ 87.03 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ดีมากและมีผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 76.55 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ดี

วิไลวรรณ เชื้ออุ้น (2543 : 105) ได้พัฒนาแผนการสอนที่เน้นทักษะ กระบวนการตามเกณฑ์ 85 / 85 เรื่องการทำความสะอาดเสื้อผ้า กลุ่มการงานและพื้นฐาน อาชีพ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จากผลการศึกษาพบว่า แผนการสอนที่เน้นทักษะกระบวนการ ที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพ 92.66 / 88.00 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้และนักเรียนที่เรียน ด้วยแผนการสอนที่เน้นทักษะกระบวนการเรื่องการทำความสะอาดเสื้อผ้า กลุ่มการงานและ พื้นฐานอาชีพ มีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

พระมหาอนันต์ แสงชาติ (2544 : 87) ได้พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและเอกสาร ประกอบการเรียนที่มีประสิทธิภาพกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี เรื่อง การทำดอกไม้จันทน์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการศึกษาพบว่า หลักสูตรท้องถิ่น และแผนการสอน ที่ผู้ศึกษาสร้างขึ้นมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 98.52 / 87.80 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์

ที่ตั้งไว้คือ 80/80

สงกรานต์ จำปาบุรี (2544 : 93) ได้พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การทำไข่เค็ม กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการศึกษาพบว่า หลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง การทำไข่เค็ม และแผนการสอนที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากและมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 85 / 85

เยาวะเรศ สมณะกิจ (2544 : 84) ได้ทำการวิจัย เรื่อง ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ ด้วยเอกสารประกอบการเรียน กลุ่มเป้าหมายคือนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนอนุบาลปัตตานี ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำและไม่ผ่านเกณฑ์อย่างน้อยร้อยละ 70 จำนวน 10 คน โดยนวัตกรรม เอกสารประกอบการเรียน เรื่อง ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ ใช้เวลาดำเนินการ 18 คาบ คาบละ 20 นาที การดำเนินการวิจัยใช้แบบทดสอบก่อนเรียน - หลังเรียน ในการทดสอบหาประสิทธิภาพของนวัตกรรม (เอกสารประกอบการเรียนฯ) ใช้ทดสอบกับนักเรียน 2 กลุ่ม ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 10 คน และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 10 คน โดยคะแนนนักเรียน เก่ง ปานกลาง และอ่อน ผลการวิจัยสรุปว่า หลังจากที่ใช้เอกสารประกอบการเรียน เรื่อง ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์กับนักเรียนกลุ่มเป้าหมาย มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเพิ่มขึ้นและผ่านเกณฑ์อย่างน้อยร้อยละ 70 และนักเรียนมีเอกสารประกอบการเรียนที่มีคุณภาพ ซึ่งตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

พรทิพย์ หาวิจิต (2545 : 101) ได้ทำการศึกษา เรื่อง การศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา เรื่องประโยชน์ความเคียวโดยใช้เอกสารประกอบการเรียนกับการไม่ใช้เอกสารประกอบการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาที่ 1/3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2544 โรงเรียนสตรีสิริเกศ ผลการศึกษาพบว่า การเปรียบเทียบคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียน ปรากฏว่าการใช้เอกสารประกอบการเรียนและไม่ใช้เอกสารประกอบการเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 นั่นคือ คะแนนการพัฒนาศึกษาเรียนรู้หลังการใช้สื่อการสอนเสริมสูงกว่าก่อนการใช้สื่อการสอนเสริม แสดงว่านักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในเกณฑ์ดีมาก

วีรวัฒน์ จารนัย (2547 : 79 - 80) ได้ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น โดยความร่วมมือของชุมชน โรงเรียนบ้านสงแดน อำเภอบ้านเขว้า จังหวัดชัยภูมิ พบว่าหลักสูตรกลุ่มการงานและและพื้นฐานอาชีพ เรื่อง การทำไม้กวาดแปรง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เป็นหลักสูตรที่มีคุณภาพสามารถทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น ชุมชนได้มี

ส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนและชุมชนมากขึ้น นักเรียนมีความสนใจและได้ร่วมอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นและพื้นฐานในการเตรียมประกอบอาชีพที่ดีในอนาคตต่อไป ดังนั้นผู้บริหาร ครูผู้สอน สมควรได้รับการสนับสนุนส่งเสริมและนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนต่อไป

นภาพร เชนบุรัมย์ (2548 : 89 - 90) ได้ศึกษาการสานกระติบข้าวด้วยไม้ไผ่ โดยใช้กระบวนการสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกันทรวิชัยและชุมชนบ้านลุมพุก ตำบล คลพระ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ผลการศึกษาพบว่า

1. เอกสารประกอบการเรียน เรื่อง การสานกระติบข้าวด้วยไม้ไผ่ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีประสิทธิภาพเท่ากับ 87.36 / 85.00 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 80 / 80 ที่ตั้งไว้
2. เอกสารประกอบการเรียน เรื่อง การสานกระติบข้าวด้วยไม้ไผ่ มีประสิทธิภาพ เท่ากับ 30.43 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
3. นักเรียนที่เรียนด้วยเอกสารประกอบการเรียน เรื่อง การสานกระติบข้าวด้วยไม้ไผ่มีความพึงพอใจต่อหลักสูตรอยู่ในระดับมาก

ชุตินญา ยานะสาร (2548 : 92-93) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาความสามารถทางการเรียนวิชาคอมพิวเตอร์ สำหรับนักเรียนเรียนอ่อนในระดับ ป.5 และ ป.6 โดยใช้เอกสารประกอบการเรียนที่สร้างขึ้น ผลการศึกษาพบว่า ภายหลังจากพัฒนาความสามารถทางการเรียนคอมพิวเตอร์สำหรับเด็กเรียนนักเรียนมีความสามารถในการเรียนคอมพิวเตอร์อ่อนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 - 6 โดยใช้เอกสารประกอบการเรียน ปรากฏว่านักเรียนมีการพัฒนาความสามารถทางการเรียนดีขึ้น

กนกอร คอนพรอมมะ (2549 : 80 - 81) ได้ทำการศึกษาเรื่อง เอกสารประกอบการเรียนการสอน สาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี สาระที่ 2 งานอาชีพ เรื่องการนำวัสดุที่เหลือใช้ในท้องถิ่นมาทำให้เกิดประโยชน์โดยการเพาะเห็ดฟาง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ผลการวิจัย พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังการใช้เอกสารประกอบการเรียนการสอนสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี สาระที่ 2 งานอาชีพ เรื่องการนำวัสดุที่เหลือใช้ในท้องถิ่นมาทำให้เกิดประโยชน์โดยการเพาะเห็ดฟาง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียน ระดับความพึงพอใจการใช้เอกสารประกอบการเรียนการสอน

สาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี สาระที่ 2 งานอาชีพ เรื่องการนำวัสดุที่เหลือใช้ ในท้องถิ่นมาทำให้เกิดประโยชน์โดยการเพาะเห็ดฟาง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า นักเรียน มีความพึงพอใจในภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก ($\bar{X} = 4.61$)

12.2 งานวิจัยในต่างประเทศ

เอลิซาเบท (Elizabeth. 2545 : 142) ได้ศึกษาถึงความนิยมในการดูแลสุขภาพ โดยใช้แพทย์ทางเลือกในชนบทของชาติตะวันตก จากการสุ่มกลุ่มตัวอย่างจำนวน 200 คน โดยการสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป ผลการศึกษาพบว่า 66% ของผู้ให้ สัมภาษณ์ นิยมใช้วิตามินและสมุนไพรในการดูแลรักษาสุขภาพ เพราะได้คำแนะนำจากเพื่อน และครอบครัว ส่วนใหญ่ 78% ไม่เคยมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อวิธีการรักษาแบบนี้เลย โดยทั่วไป แล้วพบว่าความนิยมในการรักษาแบบแพทย์ทางเลือกนี้ส่วนใหญ่เป็นสตรีวัยกลางคน มีวิชา การศึกษาสูง

มาริตซา (Maritza. 2546 : 99) ได้ศึกษาถึงรูปแบบการดูแลสุขภาพโดยใช้แพทย์ ทางเลือกในกลุ่มประชากรลาตินอเมริกา โดยการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างสตรีเชื้อสายสเปน ในออเรนจ์เคาน์ตี (Orange County) รัฐแคลิฟอร์เนีย จำนวน 50 คน ซึ่งส่วนใหญ่แล้วป่วย ด้วยโรคในท้องถิ่น ผลการศึกษาพบว่า องค์ประกอบสำคัญในการดูแลรักษาโดยใช้แพทย์ ทางเลือกนั้นประกอบด้วยอุปสรรคของการดูแลสุขภาพแบบแพทย์ปัจจุบัน การรับรู้ภาวะ การเสี่ยงทางด้านสุขภาพการควบคุม ความไม่พอใจต่อการใช้จ่ายในปัจจุบัน บทบาท ของเครือข่ายทางสังคม การรับรู้เชิงประวัติศาสตร์ คุณและความเชื่อด้านวัฒนธรรม บทบาท ของชนกลุ่มน้อยและวัฒนธรรมผสม

แอ็ด โจเน็น (Atjonen. 1994 : 48) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ความคิดเห็นและประสบการณ์ที่เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร และการนำไปใช้ในโรงเรียน ประถมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรในระบบ โรงเรียนจะทำให้ครูมีภาระ ที่เพิ่มขึ้นและเป็นประเด็นในการนำไปสู่การตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในหลักสูตรมีผลต่อกรณี ความรู้เกี่ยวกับหลักสูตร การจัดเตรียมสิ่งเร้าที่มีอิทธิพลต่อการทำงาน และมีการเปิด โอกาสให้ นักเรียนแสดงความรู้สึกรองานของตนเอง

โอดา หวัง (Ota Wang. 1995 : 2118 - A) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาหลักสูตร ท้องถิ่นและรูปแบบการคิดเรื่องการให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นดังกล่าว ช่วยให้การเรียนรู้เกี่ยวกับความเชื่อในการดูแลสุขภาพ

แต่ละท้องถิ่นเพิ่มขึ้น กล่าวคือ ยังใช้ผลสัมฤทธิ์คงเดิมเมื่อนำไปใช้สอนกับท้องถิ่นในลักษณะเดียวกัน การนำไปสอนพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ ด้านการฝึกอบรม ส่วนด้านเนื้อหา ด้านทักษะและโดยรวมไม่แตกต่างกัน สำหรับรูปแบบการคิด ด้านความรู้ ความจำ ด้านความเข้าใจ และโดยรวมไม่แตกต่างกัน

ไรด์เอาท์ (Rideout, 1997 : 3348) ได้ศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนในนิวฟันด์แลนด์และลาบราดอร์ โดยเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้เสียทางการศึกษาเข้ามาส่วนร่วมในการจัดการศึกษาระดับท้องถิ่น โดยส่วนมากดำเนินการตั้งสถานักเรียน การจัดทำข้อมูลใช้แบบสอบถามและสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้ปกครอง ครู-อาจารย์ ครูใหญ่และศึกษานิเทศก์ ในด้านงบประมาณ หลักสูตร บุคลากร สถานักเรียน และปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงาน ผลการวิจัยพบว่า ผู้ปกครองไม่เคยเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเลย ส่วนครู-อาจารย์มีบทบาทร่วมในการศึกษาเพียงเล็กน้อย และในขอบเขตจำกัด ส่วนผู้บริหารมีบทบาทส่วนร่วมมากที่สุด ผู้ปกครองและครู-อาจารย์มีความต้องการมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบและร่วมมือในการดำเนินการศึกษาและต้องการให้สภาโรงเรียนทำหน้าที่ให้คำปรึกษาหรือดำเนินการดังกล่าว และต้องการให้มีการปรับปรุงแนวทางการดำเนินงาน โดยเปิด โอกาสให้มีผู้มีส่วนได้เสียเข้ามามีบทบาทมากยิ่งขึ้น ตลอดจนต้องการให้มีการกระจายอำนาจในการส่งงบประมาณมายังโรงเรียน โดยตรงตลอดจนปรับปรุงหลักสูตรระดับท้องถิ่น

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทั้งประเทศไทยและต่างประเทศ จึงกล่าวได้ว่า ภูมิปัญญาไทยเป็นภูมิปัญญาที่ได้รับการยอมรับจากชุมชน มีการเอาทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชนมาใช้ในการดูแลสุขภาพ ถือเป็นทางเลือกหนึ่งในการดูแลสุขภาพควบคู่กับการแพทย์แผนปัจจุบัน และการจัดการเรียนรู้โดยใช้เอกสารประกอบการเรียนเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้ในการสอนและเหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่น ซึ่งผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตประจำวันและเป็นพื้นฐานในการทำงานที่มีประสิทธิภาพเป็นการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ กลุ่มสาระสุขศึกษาและพลศึกษาให้มีความสำเร็จตามจุดประสงค์ของการจัดการศึกษาตามที่ต้องการได้ ดังนั้นผู้วิจัยในฐานะเป็นครูผู้สอนจึงสนใจที่จะพัฒนาเอกสารประกอบการเรียน เรื่อง การสร้างเสริมสุขภาพ และการป้องกันโรคด้วยภูมิปัญญาไทย กลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษาและพลศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ให้มีประสิทธิภาพซึ่งจะส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูงขึ้น รวมทั้งเกิดความพึงพอใจต่อการเรียนรู้ และเกิดประโยชน์มากที่สุดกับผู้เรียนต่อไป